

NACIONALNO ISTRAŽIVANJE JAVNOG MNIJENJA

O PERCEPCIJI

sigurnosti

GRAĐANA, POSTUPANJU POLICIJE, TE

suradnji

IZMEĐU POLICIJE I LOKALNE ZAJEDNICE

Nakladnik

Program Ujedinjenih naroda za razvoj u Republici Hrvatskoj (UNDP)
Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske

Autorica priloga

dr. sc. Irena Cajner Mraović

Oblikovanje

lukačpetak studio

Tisak

Tiskara Zelina d.d.
K. Krizmanić 1, 10380 Sv. I. Zelina

Naklada

1 000 primjeraka

ISBN 978-953-161-230-2

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i
sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 723790.

1.

OSNOVNI
PODACI O
ISTRAŽIVANJU

Vrsta istraživanja	Kvantitativno istraživanje
Ciljevi istraživanja	Glavni cilj istraživanja je utvrditi percepciju građana RH-a o njihovom osjećaju sigurnosti te o postupanju policije u mjestu/naselju u kojem stanuju; te dobiti informacije o dosadašnjm kontaktima građana s policijom, kao i o njihovim interesima za buduće kontakte.
Metoda	telefonsko intervjuiranje (CATI) - N=2 000 ispitanika intervjuiranje u kućanstvima - N=2 500 ispitanika
Period provedbe istraživanja	Svibanj/Lipanj 2009.
Isporučeni podaci	Završni izvještaj, tabelarni izvještaj, baza podataka te 2 500 anketa provedenih metodom osobnog intervjuiranja.
Voditelj projekta	Tamara Kraus Ana Hromatko
Dotatna objašnjenja pojedinih poglavlja	dr. sc. Irena Cajner Mraović

GfK pridržava pravo intelektualnog vlasništva nad koncepcijom istraživanja, metodologijom i instrumentima istraživanja kao i nad grafičkim i tabelarnim prikazima. Klijent dobiva rezultate istraživanja za svoju ekskluzivnu internu upotrebu. Ako nije dogovoreno drugačije, klijent može objaviti ili prenijeti trećim stranama dijelove ili cjelinu izvještaja samo uz prethodnu pismenu suglasnost GfK.

Ako klijent želi navesti dijelove ili cjelinu rezultata istraživanja u javnim sredstvima priopćavanja ili putem vlastitih tiskanih materijala, dužan je navesti ime GfK kao agencije koja je obavila istraživanje tržišta. To se odnosi, između ostalog, i na rezultate istraživanja koji se koriste u oglasima, na PR priopćenja i materijale, te na ostale javnosti dostupne materijale koje publicira klijent.

GfK se oslobađa od bilo kakvih zahtjeva za naknadu štete koji mogu biti postavljeni od trećih strana a na temelju nelegalnog ili nekorektnog korištenja ispravnih rezultata studije GfK od strane klijenta, neovisno da li da se radi o namjernoj ili slučajnoj radnji.

Svi istraživački projekti provode se u skladu s odredbama "Međunarodnog kodeksa za provedbu tržišnih i društvenih istraživanja" koji su donijele Međunarodna trgovačka komora (ICC) i Svjetska udruga istraživačkih stručnjaka (ESOMAR).

2.

UVOD

CILJEVI ISTRAŽIVANJA	2.1.
METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	2.2.
STRUKTURA IZVJEŠTAJA	2.3.
GfK ISTRAŽIVAČKI TIM	2.4.
UZORAK VARIJABLI	2.5.
TEORIJSKA I PRAKTIČNA RELEVANTNOST ISTRAŽIVANJA	2.6.

U zadnjih šest godina evidentiran je kontinuirani rast oružanog nasilja u republici Hrvatskoj. Zamjetan je porast mladih počinitelja, urbanih nasilja, te nasilja u obiteljima.

Hrvatska populacija kriminal i dalje percipira kao jednu od najvećih briga sadašnjice, kao i da su lokalne zajednice u kojima stanuju manje sigurne u odnosu na prije 20-ak godina. Podloga u zabrinutosti građana može se, s jedne strane, pronaći u medijima koji prikazuju nasilje i kriminal, ali s druge strane, u zaostacima rata, organiziranog i uličnog kriminala, za koje postoji sumnja da nisu nestali u posljednjih deset godina.

Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP) i Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) od 2006. godine surađuje na projektima sigurnosti građana. Posljedica ove suradnje u posljednje tri godine bila je zapljena velikih količina nezakonitog oružja, streljiva i eksplozivnih naprava, povećanje percepcije sigurnosti među građanstvom, te poboljšana komunikacija lokalne zajednice i policije.

Nakon tri godine uspješne suradnje potpisan je projekt DfD (*Deconstruction for Development Project Agreement*) između MUP-a i UNDP-a pod mandatom Hrvatske Vlade, a koji obuhvaća tri glavna cilja: kontrolu naoružanja, prevenciju nasilja, te sigurnost zajednice.

MUP i UNDP svjesni su da je percepcija javnog mnijenja općenito o njihovoj sigurnosti neophodna polazišna točka za uspostavljanje nacionalne percepcije sigurnosti diljem zemlje, te da će rezultati ispitivanja javnog mnijenja pomoći objema institucijama u razvoju prioriteta kod institucionalizacije, odnosno održivosti strategije policije, kao i u indikaciji MUP-u gdje su potrebne promjene u generalnom pristupu policije pitanjima sigurnosti građana.

Istraživanja percepcije stanja sigurnosti, odnosno straha od kriminaliteta započela su ranih 70-ih godina 20-og stoljeća. Autori su već tada naglašavali potrebu za teorijskim objašnjenjima i utemeljenjima koncepta straha od kriminaliteta imajući pri tome u vidu ne samo značenje tog koncepta nego i kriterije njegovog mjerenja. Od tada pa do danas strah od kriminaliteta je aktualna tema u okviru javnih politika i akademskih rasprava. S vremenom je rastao broj empirijskih istraživanja straha od kriminaliteta, što je rezultiralo i znatnim povećanjem literature u ovom području (vidi o tome opširnije kod Hale, 1996). Pri tome treba napomenuti da se prvim istraživanjima ovog problema kao i ranoj literaturi koja je proizašla iz tih istraživanja upućuje ozbiljan prigovor vezan uz nedostatak relevantne teorijske utemeljenosti bez koje nije moguće dobiti znanstveno relevantne zaključke. Drugim riječima, često se kaže da se jedan veliki dio empirijskih podataka o strahu od kriminaliteta „promatra kroz pogrešne leće“.

Općenito govoreći, rasprava o strahu od kriminaliteta fokusira se na karakterističnu percepciju i evaluaciju kriminaliteta od strane određene osobe kao individualnog parametra te osobe. Kriminalna politika i kriminologija također imaju tendenciju fokusirati se na osobne karakteristike više nego na situaciona stanja kada je riječ o strahu od kriminaliteta. Iz tog razloga, u okviru razmatranja metodologije ovog istraživanja, posebna će pozornost biti usmjerena na individualne razlike u strahu od kriminaliteta kao i na objašnjenja tih razlika kako bismo mogli u potpunosti razumjeti koncept straha od kriminaliteta.

Glavni ciljevi istraživanja su:

- utvrditi općenito percepciju sigurnosti među hrvatskom populacijom u mjestu u kojem stanuju
- utvrditi percepciju građana o pojedinim skupinama/ pojavama koje mogu predstavljati problem u mjestu u kojem stanuju
- utvrditi u kojoj mjeri su građani RH-a bili žrtve nekog vrsta nasilja/kriminala
- utvrditi stupanj suradnje s policijom kod prijave različitih događaja, odnosno stupanj ne suradnje i razloge za to
- utvrditi percepciju građana o samoobrani (od fizičkog napada ili svoje imovine), te poduzetim mjerama zaštite
- utvrditi percepciju građana o postupanju policije u mjestu u kojem stanuju
- utvrditi percepciju građana o uspješnosti rada policije u različitim područjima
- utvrditi čestinu kontakata građana s policijom, te procjenu ponašanja policije prilikom navedenih kontakata
- utvrditi stupanj interesa građana za češćim kontaktima s policijom
- utvrditi čestinu posjete web stranica *www.mup.hr* te glavne razloge posjećivanja odnosno neposjećivanja navedenih stranica
- utvrditi općenito stupanj povjerenja u ljude kao i u pojedine organizacije/ ustanove.

U provedbi ovog istraživanja kombinirane su dvije kvantitativne metode: telefonsko intervjuiranje i osobno intervjuiranje u kućanstvima.

Telefonskim anketiranjem (CATI) napravljeno je 2 000 anketa, a osobnim intervjuiranjem 2 500 anketa. Oba su uzorka bila višestruko stratificirana i to prema slijedećim varijablama: županija, veličina naselja, spol i dob. To znači da su za svaku županiju postojale kvote prvo s obzirom na veličinu naselja, a onda unutra pojedine veličine naselja prema dobi i spolu.

Naselja, kao i osobe, birane su prema slučaju. Kod telefonskog intervjuiranja u računalo se ubaci velika količina telefonskih brojeva koji se nasumce anketarima odabiru prilikom pozivanja ispitanika. Kod osobnog intervjuiranja u kućanstvima, metodom slučaja odabrana su naselja u kojima će se provoditi istraživanje. Istraživanje je provedeno u ukupno 207 točaka uzorka (naselja). Veličina naselja u ovom uzorku je također reprezentativna, što znači da je u svakoj županiji određen broj točaka (naselja) u kojima će se provoditi istraživanje, i to na osnovi udjela stanovnika u svakoj kategoriji veličine naselja. U istraživanju smo koristili slijedeću kategorizaciju naselja: do 2 000 stanovnika, 2 001 - 10 000 stanovnika, 10 001 - 100 000 stanovnika i više od 100 001 stanovnika. U svakoj točki uzorka (naselju) anketirano je najviše 15 ispitanika. Svaki je anketar dobio za svaku točku uzorka kvote koje su se sastojale od točnog broja ispitanika po dobi i spolu. Osim toga, anketari su za svaku točku uzorka dobili naziv ulice (koja je odabrana metodom slučaja) od koje su počeli intervjuirati. Nakon toga su prema standardnom pravilu GfK tražili ispitanike u zadanim naseljima.

2.2.1. UZORAK

Ovim istraživanjem obuhvaćeno je ukupno **4500 ispitanika starijih od 18 godina**.

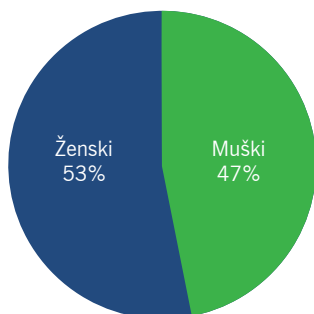
Uzorak je bio reprezentativan prema županijama, veličini naselja, spolu i dobi.

Na sljedećim slikama prikazana je struktura uzorka na kojem je napravljeno ovo istraživanje prema najvažnijim demografskim varijablama.

Uzorak:

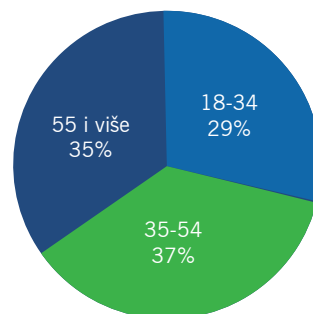
SPOL:

Struktura ispitanika prema spolu
N= 4500

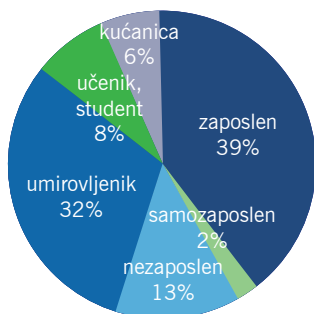
DOB:

Struktura ispitanika prema dobi
N= 4500

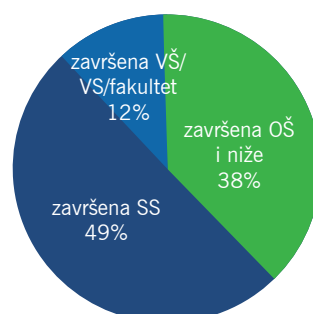
RADNI STATUS:

Struktura ispitanika prema statusu
N= 4500

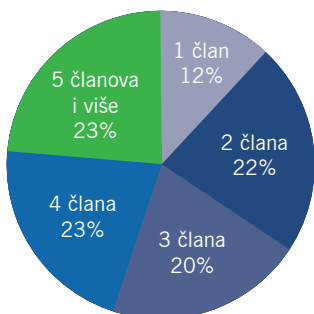
ZAVRŠENO OBRAZOVANJE:

Struktura ispitanika prema obrazovanju
N= 4500

BROJ ČLANOVA U KUĆANSTVU:

Struktura ispitanika prema spolu
N= 4500

DJECA DO 18 GODINA U KUĆANSTVU:

Struktura ispitanika prema dobi
N= 4500

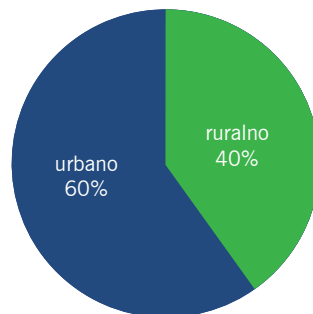
REGIJE:

Struktura ispitanika prema spolu
N= 4500

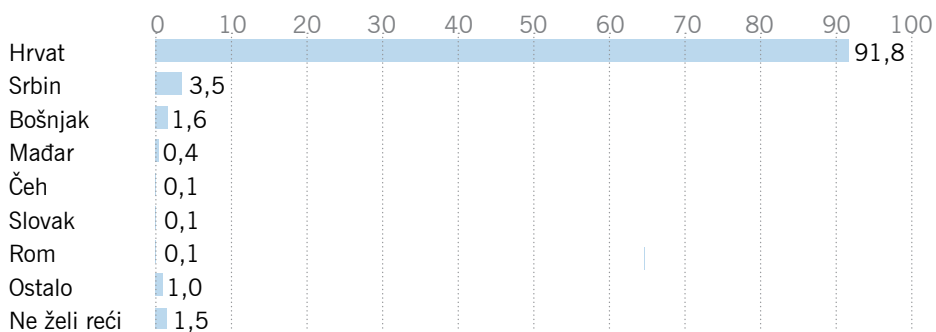
URBANO/RURALNO:

Struktura ispitanika prema dobi
N= 4500

NACIONALNOST:

Struktura ispitanika prema nacionalnosti
N= 4500

Izveštaj je podijeljen u četiri cjeline sukladno cjelinama iz upitnika:

1. Dio koji se odnosi na **percepciju stanja sigurnosti** u mjestu/naselju gdje ispitanici stanuju.
 2. Dio koji se odnosi na **procjenu postupanja policije** u mjestu/naselju u kojem ispitanici stanuju.
 3. Dio koji se odnosi na ispitanikove **kontakte s policijom**.
 4. Dio koji se odnosi na **informiranje o policiji**.
1. Dio koji se odnosi na **percepciju stanja sigurnosti** u mjestu/naselju gdje ispitanici stanuju obuhvaća njihovu procjenu stupnja kriminala, remećenja javnog reda, rizika da budu žrtvom kažnjivog djela. Ispituje se je li im se dogodio neki od devet navedenih događaja (npr. krađa automobila, džepna krađa i dr.), te njihovi postupci u svezi njih – jesu li obavijestili policiju ili ne i kako bi se ponašali u budućnosti ukoliko bi im se isti događaj dogodio. U ovom dijelu se ispituje u kojoj mjeri neke osobe i pojave predstavljaju problem u mjestu u kojem stanuju, koliko se ispitanici osjećaju sigurnima kada su sami kod kuće ili kad se sami kreću po noći, te mogu li se zaštititi od fizičkog napada i napada na svoju imovinu, odnosno jesu li već poduzeli neke mjere zaštite i koje?
 2. U dijelu koji se odnosi na **procjenu postupanja policije** u mjestu/naselju u kojem stanuju ispitanici su procjenjivali policiju/polijske službenike na nizu od 17 tvrdnji (npr. policijski službenici su motivirani, otvoreni i dr.), procjenjivali su u kojoj mjeri je policija uspješna u otkrivanju i sprječavanju pojedinih radnji kao što su npr. džepne krađe, provale, prostitucija i dr., kao i postojanje pojedinih problema unutar policije.
 3. U trećem dijelu koji se odnosi na **kontakte ispitanika s policijom** ispitali smo koliko je građana uopće kontaktiralo policiju u posljednjih godinu dana, ponašanje policijskih službenika prilikom navedenih kontakata, postojanje neugodnih iskustava s policijom. Ispitali smo i zamijećenost policije (ophodnja, patroliranje) u njihovom susjedstvu, jesu li građani pomogli policiji u posljednjih godinu dana i imaju li namjeru pomagati i u budućnosti, njihov interes za češćim kontaktima s policijom. Ispitivana je i percepcija ispitanika o objektivnosti i redovitosti izvještavanja policije, te o čemu bi policija RH-a javnost trebala više informirati.
 4. U posljednjem dijelu ispitala se posjećenost web stranica MUP-a **www.mup.hr**, razlozi posjećivanja, kao i neposjećivanja, glavni izvori informiranja o policiji. U ovom dijelu postavljena su i neka demografska pitanja kao i pitanja o povjerenju u druge ljude, te u različite organizacije.

Rezultati svih pitanja su interpretirani i grafički prikazani za cijelu populaciju, dok su u dijelu interpretacije navedeni i oni podaci koji pokazuju najveće razlike kod nekih demografskih skupina u odnosu na prosjek populacije.

2.4.

GfK ISTRAŽIVAČKI TIM

Voditelj projekta: Tamara Kraus, Ana Hromatko
Voditelj službe za obradu podataka: Krunoslav Rimac
Kordinator anketarske službe: Mirko Bajić

2.5.

UZORAK VARIJABLI

Prilikom ispitivanja stanja straha, strah od kriminaliteta može se tretirati kao multidimenzionalni koncept. On se svakako sastoji od iskustvene komponente koja podrazumijeva svjesno iskustvo osjećanja straha, te kognitivne komponente koja uključuje kognitivnu percepciju konkretne situacije kao prijeteće ili opasne. Osjećaj straha uvijek uključuje tu komponentu, bez obzira koliko je ta percepcija točna ili iskrivljena. Treća komponenta straha odnosi se na ekspresiju tog osjećaja odnosno na ponašanje osobe u situaciji kada osjeća strah. To ponašanje najčešće se odnosi na izbjegavanje percipirane prijetnje ili opasnosti, te na poduzimanje mjera samozaštite¹.

2.6.

TEORIJSKA I PRAKTIČNA RELEVANTNOST ISTRAŽIVANJA

Istraživanja straha od kriminaliteta imaju dugu tradiciju u kriminologiji, ali još dužu u psihologiji. Prednost tih istraživanja je upravo u solidnoj teorijskoj utemeljenosti straha od kriminaliteta kao psihološkog koncepta. Ta teorijska utemeljenost može se sagledati u dvije faze. U prvoj fazi razmatra se konceptualna struktura straha od kriminaliteta. Pri tome se fokusiramo na konceptualne i empirijske veze između straha od kriminaliteta kao stanja s jedne strane, te kao dispozicije s druge strane. Recentni psihološki pristupi proučavaju emocije kao afektivna stanja koja su karakterizirana reakcijama koje uključuju fiziološke, bihevioralno-ekspresivne i subjektivne aspekte. Sukladno tome stanje straha od kriminaliteta može se smatrati multidimenzionalnim. Zatim je potrebno konceptualizirati objekt tog straha, dakle koncept kriminaliteta. U drugoj fazi razmatraju se metodološke posljedice ove konceptualizacije, pogotovo s aspekta mjerenja odnosno procjene straha od kriminaliteta².

¹ Više o tome u Prilogu 1: Konceptualizacija i operacionalizacija varijabli; dr. sc. Irena Cajner Mraović

² Više o tome u Prilogu 2. Teorijska i praktična relevantnost istraživanja; dr. sc. Irena Cajner Mraović

3.

SAŽETAK REZULTATA

PERCEPCIJA STANJA SIGURNOSTI U MJESTU/NASELJU STANOVANJA

Nešto više od polovice građana procjenjuje količinu kriminala i količinu remećenja javnog reda malom u svom mjestu stanovanja. Još manji postotak ispitanika procjenjuje količinu rizika da postane žrtvom kažnjivog djela. Oko 2/3 građana sve navedene prijetnje ocjenjuju manjim u svom mjestu stanovanja u odnosu na prosjek RH-a.

Od devet ispitivanih kriminalnih djela, najveći postotak građana bio je žrtvom prevare kojom mu je nanesena financijska šteta, zatim fizičkog napada te da mu je ukraden bicikl/motorkotač. Žrtvama ostalih kriminalnih djela bilo je manje od 5% ispitanih. Od svih navedenih kriminalnih djela, građani u najvećoj mjeri policiji prijavljuju krađu automobila, te provalu ili pokušaj provale u stan ili kuću. U najmanjoj mjeri policiji se prijavljuje silovanje (iako je mali broj ispitanika izjavio da je žrtva ovog kaznenog djela), financijske prijevare i fizičke napade.

Najčešći razlozi neprijavlivanja financijskih prijevara su ili stav da je policija nemoćna u rješavanju ovih problema ili su žrtve same riješile ovaj problem. Oko trećina žrtava fizičkih napada koja nije ovo djelo prijavila policija, sama je riješila ovaj slučaj.

Skoro svi ispitanici koji nisu bili žrtvom jednog od ispitivanih kaznenih djela, smatraju da bi takvu situaciju u budućnosti prijavili policiji. Oni koji ne bi prijavili policiji, a najviše ih je u slučajevima džepnih krađa, krađe auto radija ili bicikl/motorkotača, najčešće je to zbog toga što misle da policija ne može ništa učiniti u takvim slučajevima.

Od sedam ispitivanih skupina ljudi kao mogućih izvora problema, građanima najveći problem predstavljaju nedisciplinirani i drski vozači, te osobe pod utjecajem alkohola. Najmanji problem predstavljaju prosjaci.

Osim percepcije mjere u kojoj različite kategorije osoba predstavljaju problem u mjestu/stanovanju, ispitivana je i percepcija izraženosti problema vezanih uz različite pojave. Među 16 ispitivanih pojava, građanima u najvećoj mjeri problem predstavljaju pogrešno i nepropisno parkirana i zaustavljena vozila (45% se s ovim problemom susreće gotovo svakodnevno ili često). Građani RH-a se u najmanjoj mjeri susreću s prostitucijom, te s napuštenim zgradama gdje se sakupljaju beskućnici.

Među građanima se nije pokazao strah i osjećaj nesigurnosti kada se nalaze sami noću u svome stanu ili kući (93% se osjeća sigurno) ili kada se noću sami kreću po susjedstvu (86% ih se osjeća sigurno). Oko polovice građana (57%) smatra da se može zaštititi od fizičkog napada, te da može zaštititi svoju imovinu (60%).

Ranije naveden osjećaj sigurnosti i mogućnost zaštite potvrđuje i činjenica da je samo 18% građana poduzelo mjere zaštite od fizičkog napada ili napada na svoju imovinu. Međutim, 1/3 razmišlja o mogućnosti poduzimanja zaštitnih mjera. Zaštitne mjere se u najvećem postotku odnose na ne nošenje većih količina novaca sa sobom, psa čuvara ili na protuprovalna vrata.

PROCJENA POSTUPANJA POLICIJE U MJESTU/NASELJU STANOVANJA

Građani su policiju procijenjivali na 17 različitih tvrdnji. Općenito gledajući, procjene policije su na većini tvrdnji pozitivne (veći broj ispitanika se složio s pozitivnom konotacijom tvrdnje). Policiju su građani u najvećoj mjeri dobro procijenili u pogledu urednog izgleda, te pristojnosti, dok ih se najmanji broj slaže da su policijski službenici motivirani i da je policija učinkovita u sprječavanju kriminala.

Osim evaluacije radnji i postupanja policije u mjestu stanovanja, ispitana je i percepcija građana o uspješnosti policije u otkrivanju i sprječavanju pojedinih kriminalnih radnji. Ne primjećuju se razlike u procjeni otkrivanja i sprječavanja pojedine kriminalne radnje, dok je policija najbolje ocijenjena u sprječavanju i otkrivanju nasilja na javnim mjestima, a najlošije kod sprječavanja i otkrivanja mita i korupcije.

Skoro svih šest problema unutar policije su podjednako procijenjeni. Postoji trend da se najvećim problemom procjenjuje manjak policijskih službenika, a najmanjim neadekvatan sustav obrazovanja.

KONTAKTI S POLICIJOM

Kontakte s policijom u posljednjih godinu dana imala je trećina građana. Većina osoba koje su imale kontakt s policijom u posljednjih godinu dana opisuju ga pozitivnim jer su im policijski službenici posvetili ili punu ili pristojnu količinu pažnje.

S druge strane, 22% građana ili njihove obitelji i prijatelji imali su barem jedno neugodno iskustvo s policijom u svom životu. Među 12% onih koji su imali osobno neugodno iskustvo s policijom, u najvećoj mjeri odnosilo se na prometnu policiju, slijedi policijska ophodnja (za održavanje javnog reda i mira).

Što se tiče policijskih patrola susjedstvom ispitanika, u posljednjih mjesec dana u najvećoj mjeri su zamijećene policijske patrole u automobilu (zamijetilo ih je 77% građana), dok čak skoro polovica ispitanih (47%) u svom susjedstvu nikada nije vidjela ophodnju pješke u svom susjedstvu, a oko 1/3 nije nikada vidjelo da policija postupi prema osobama koje rade nered u susjedstvu.

16% ispitanih je u posljednjih godinu dana pomoglo policiji, međutim 91% je spremno u budućnosti pomagati. Međutim, građani su podijeljeni s obzirom na njihovu želju za češćim kontaktima s policijskim službenicima u budućnosti (48% ne želi takve kontakte, a 45% želi). Većina se slaže da je za održanje reda u mjestu u kojem stanuju potrebna bolja suradnja policije i stanovništva.

Nešto više od polovice građana (55%) smatra da policija RH-a izvještava javnost objektivno i redovito, dok oko 1/3 građana ima suprotno mišljenje. Većina građana smatra da bi policija trebala o svih osam ispitivanih stvari u većoj mjeri informirati javnost, a najviše o sigurnosti cestovnog prometa.

INFORMIRANJE O POLICIJI I POVJERENJE U RAZLIČITE INSTITUCIJE

Osnovni izvor informacija o policiji je televizija (67%). Posjećenost web stranica www.mup.hr je niska – 86% nikada nije posjetilo ovu stranicu. Dva su osnovna razloga neposjećivanja ovih web stranica: ili nepostojanje potrebe za takvom vrstom informacija ili nemogućnost pristupa Internetu.

Oni koji su posjetili web stranicu www.mup.hr to su najčešće napravili zbog informiranja o savjetima u svezi dokumenata građana.

4.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

PERCEPCIJA STANJA SIGURNOSTI U MJESTU/ NASELJU STANOVANJA	4.1.
PROCJENA POSTUPANJA POLICIJE U MJESTU/NASELJU STANOVANJA	4.2.
KONTAKTI S POLICIJOM	4.3.
INFORMIRANJE O POLICIJI I POVJERENJE U RAZLIČITE INSTITUCIJE	4.4.

4.1.

PERCEPCIJA STANJA SIGURNOSTI U MJESTU/ NASELJU STANOVANJA

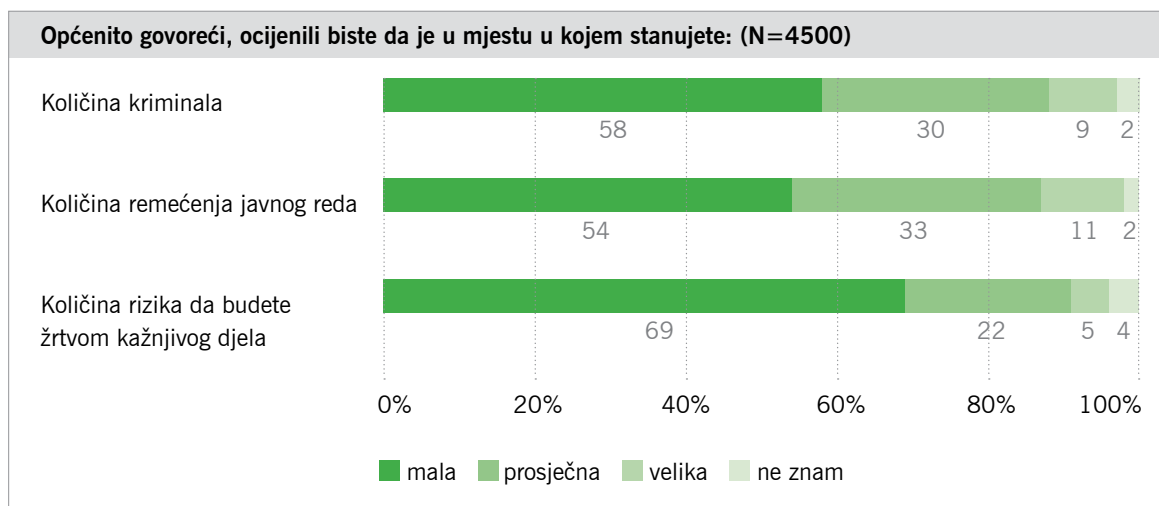
Kako bi se ispitala percepcija stanja sigurnosti, ispitanike se tražilo da procijene količinu kriminala, remećenja javnog reda i mira te rizika da postanu žrtve kažnjivog djela u svom mjestu/naselju stanovanja te da ih usporede s prosjekom Republike Hrvatske.

Nešto više od polovine građana ocjenjuje kako je u njihovu mjestu stanovanja količina kriminala i remećenja javnog reda mala, dok ih velikima ocjenjuje otprilike svaki deseti (slika 1). No, procijenjeni rizik da sam ispitanik postane žrtvom kriminalnog djela ipak je manji (više od dvije trećine procjenjuje ga malim, a manje od desetine velikim).

Udio osoba koje kriminal, remećenje javnog reda i mira te količinu rizika da osoba postane žrtvom kažnjivog djela percipiraju niskom, očekivano, veći je u ruralnim nego u urbanim dijelovima. Njihov je udio također u većoj mjeri zastupljen među osobama niskog obrazovnog statusa (završena osnovna škola ili manje) te među stanovnicima Sjeverne Hrvatske i Like. Nasuprot tome, udio građana koji količinu kriminala u mjestu stanovanja percipiraju visokom viši je u Zagrebu i okolici, Istri i Primorju te Dalmaciji. Količina remećenja javnog reda, ali i rizika da osoba postane žrtvom kažnjivog djela, prema iskazima ispitanika, veća je u Zagrebu i okolici te Istri, Primorju i Gorskom Kotaru nego u drugim regijama.

► Slika 1:

Procjena količine kriminala, remećenja javnog reda i mira te rizika da osoba bude žrtva kažnjivog djela u mjestu/naselju stanovanja (svi ispitanici, N=4500)

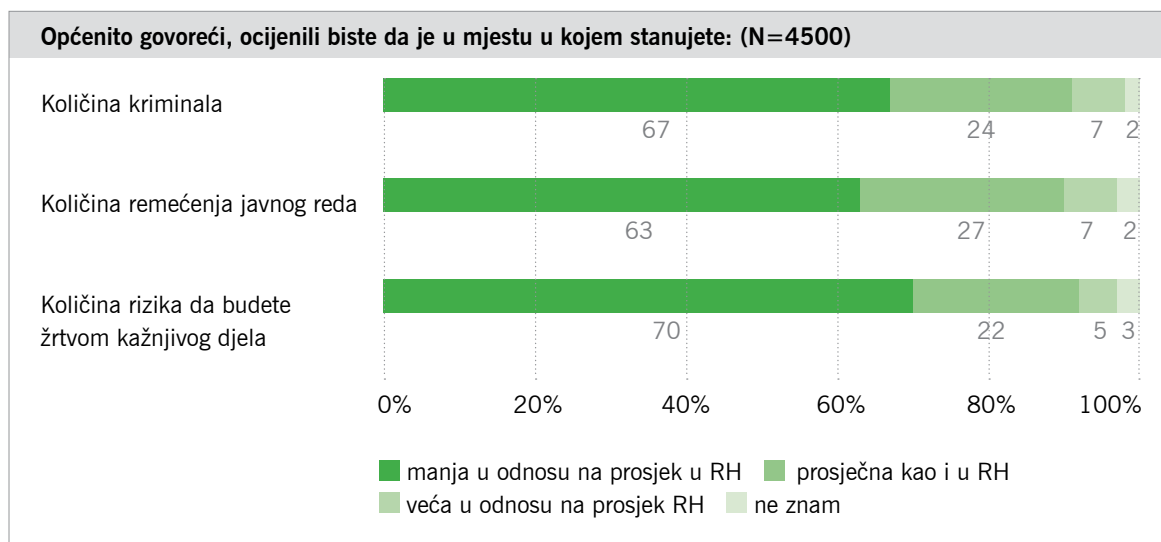
Kada se ispitanike tražilo da iste procjene navedu u odnosu na prosjek Republike Hrvatske, dvije trećine i više ocjenjuju količinu kriminala, remećenja javnog reda i rizika da postanu žrtvom kažnjivog djela manjom u odnosu na prosjek (slika 2). **Vrlo vjerojatno se tu jednim dijelom radi o posljedicama utjecaja medija na javno mnijenje.**

Naime, medijski prikazi kriminala i općenito stanja u društvu pružaju znatno lošiju sliku od one koja je utemeljena na egzaktnim podacima i realnim događajima, pa građani zaključuju da se to događa negdje drugdje u zemlji.

No, valja naglasiti kako nešto manje od desetine građana, prema njihovim iskazima, stanuje u mjestu velike količine kriminala i remećenja javnog reda, ali i rizika da sami postanu žrtvom kažnjivog djela. Udio takvih osoba općenito je veći u urbanim područjima, a ujedno je veći u Zagrebu i okolici nego u ostalim regijama. S druge strane, percepcija sigurnosti u usporedbi s prosjekom Republike Hrvatske i dalje je najveća u Slavoniji i Lici.

➤ Slika 2:

Procjena količine kriminala, remećenja javnog reda i mira te rizika da osoba bude žrtva kažnjivog djela u mjestu/naselju stanovanja u usporedbi s prosjekom Republike Hrvatske (svi ispitanici, N=4500)

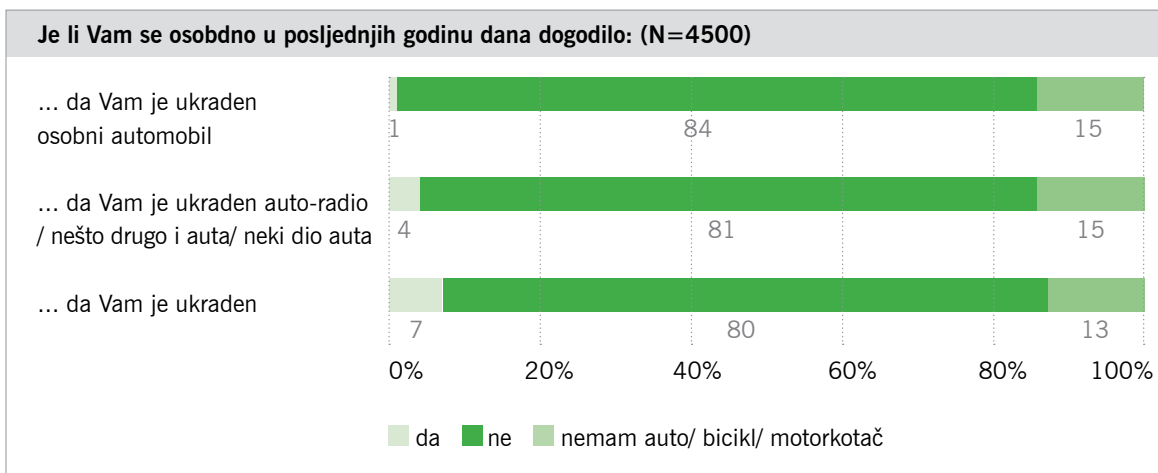
Cilj istraživanja također je bio utvrditi udio osoba kojima je u posljednjih godinu dana ukraden osobni automobil i/ili nešto iz automobila i bicikl/motorkotač (slika 3), kao i udio osoba koje su u tom periodu bile žrtve drugih kriminalnih djela (slika 4).

Kada su u pitanju krađe automobila, prema iskazima ispitanika, nisu česta pojava – 1% ispitanika navodi kako im je u posljednjih godinu dana ukraden osobni automobil. Krađe auto-radia ili nečega drugog iz automobila nešto su češće (navodi ih 5% osoba koje posjeduju automobil, a čini se kako su nešto češće u Istri, Primorju i Gorskom Kotaru nego u drugim regijama), dok su krađe bicikla/motorkotača najčešće (gotovo svaki deseti građanin koji ih posjeduje navodi kako su ukradeni u posljednjih godinu dana).

Kada su u pitanju ostala kriminalna djela (slika 4), velika većina građana navodi kako nisu bili žrtve takvih djela u posljednjih godinu dana. Svaki deseti ispitanik bio je žrtvom prevare, a nešto manji broj bio je fizički napadnut i/ili doživio prijetnju fizičkim napadom (fizički napad češće navode muškarci i osobe mlađe od 35 godina – učenici i studenti). Otprilike 5% građana bilo je žrtvom provale (ili pokušaja provale) u vlastiti stan ili kuću, džepne krađe te (pokušaja) nasilnog otmimanja nečega. Silovanje ili pokušaj silovanja navodi vrlo mali broj osoba.

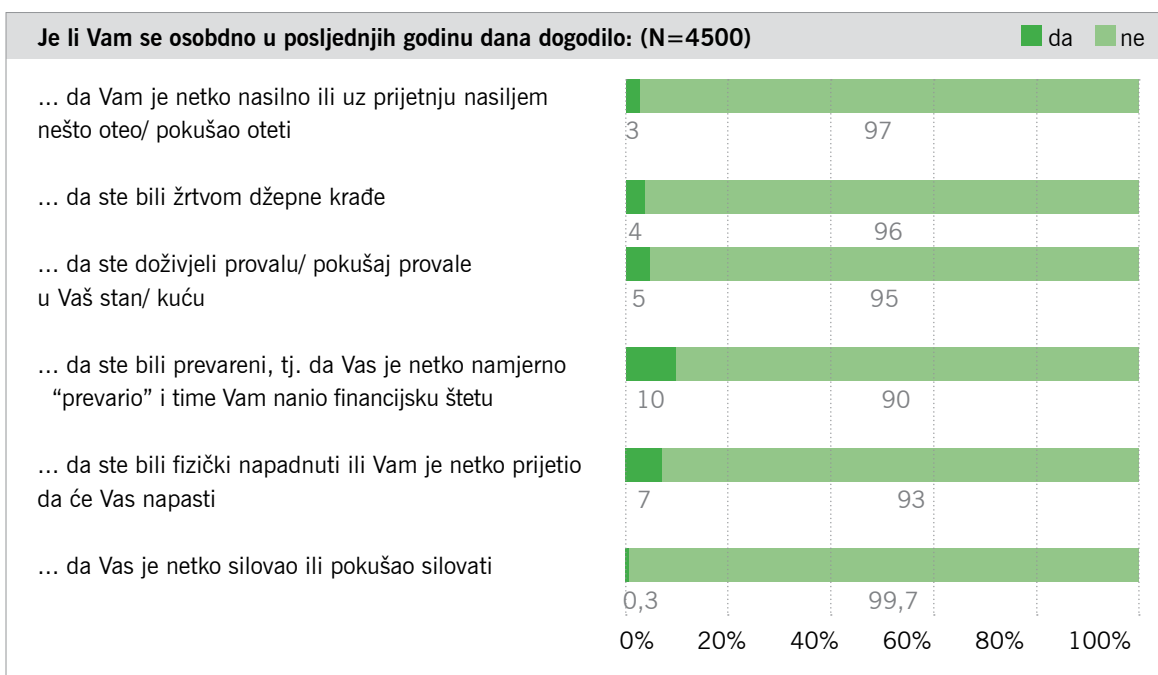
► Slika 3:

Udio osoba kojima je u posljednjih godinu dana ukraden osobni automobil ili nešto iz automobila/dio automobila te bicikl/motorkotač (svi ispitanici, N=4500)

► Slika 4:

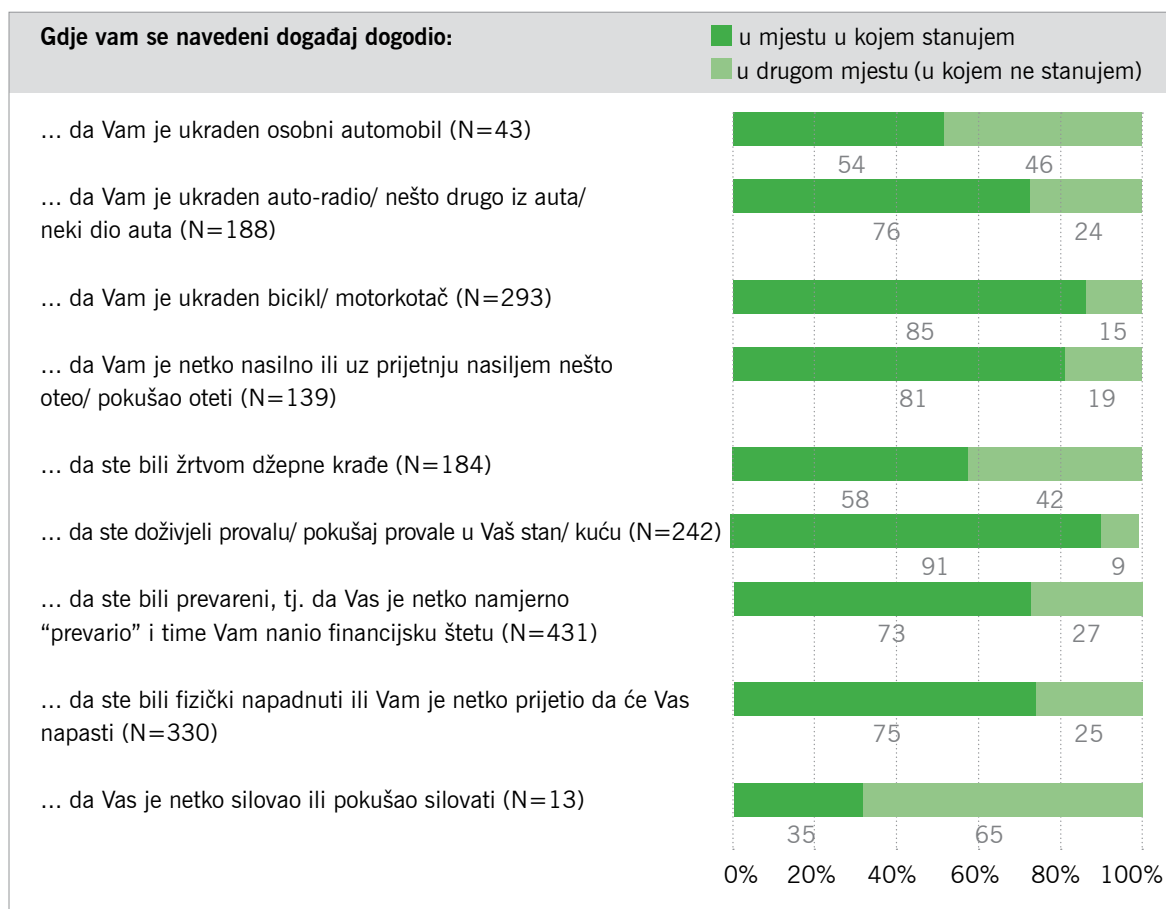
Udio osoba koje su u posljednjih godinu dana bile žrtvom kriminalnih djela (svi ispitanici, N=4500)

Krađe automobila i džepne krađe podjednako se često događaju u mjestu stanovanja i u nekom drugom mjestu (slika 5). Žrtve ostalih kaznenih djela češće su ih doživjela u svom mjestu stanovanja.

► Slika 5:

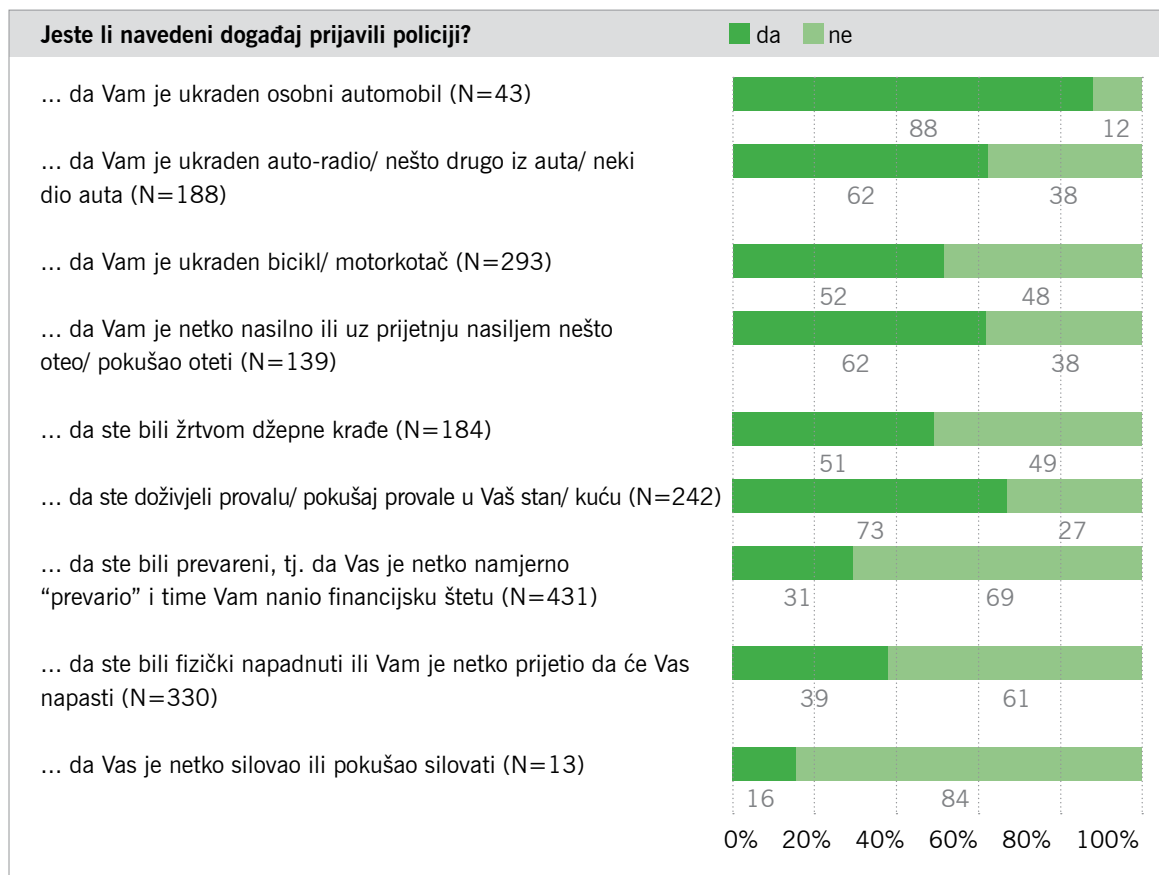
Mjesto u kojem su ispitanici bili žrtvom pojedinog kaznenog djela (ispitanici koji su bili žrtvom pojedinog kriminalnog djela u posljednjih godinu dana)

Krađe osobnog automobila i (pokušaji) provala u kuću ili stan najčešće se prijavljuju policiji, dok se krađe radio uređaja ili drugih stvari/dijelova iz automobila te nasilni pokušaji otimanja nečega prijavljuju nešto rjeđe (slika 6). Kada su u pitanju krađe bicikla/motorkotača i džepne krađe, polovina ispitanika koji su bili žrtvom takvih krađa u posljednjih godinu dana nisu ih prijavili policiji. Udio osoba koje kriminalno djelo nisu prijavili policiji još je veći kada su u pitanju žrtve prevare i fizičkih napada – čak dvije trećine nije takva djela prijavila policiji. Žrtve (pokušaja) silovanja rijetko prijavljuju ta djela policiji, no ovdje valja imati na umu vrlo mali broj ispitanika **kao i dobro poznatu činjenicu da je upravo kod tih kaznenih djela tamna brojka kriminaliteta iznadprosječno visoka.**

► Slika 6:

Udio žrtava kriminalnih djela koji su ih prijavili policiji (ispitanici koji su bili žrtvom pojedinog kriminalnog djela u posljednjih godinu dana)

Razlozi zbog kojih žrtve kriminalnih djela nisu to prijavila policiji su različiti, no tri se razloga nešto češće spominju: nemoć policije u rješavanju slučajeva, samostalno rješavanje problema te nespremnost na gubljenje vremena na birokraciju (slika 7). Samostalno rješavanje problema najčešći je razlog koji navode osobe koje su bile žrtvom fizičkog napada, dok žrtve (pokušaja)provale u vlastiti stan ili kuću te krađe bicikla/motorkotača najčešće smatraju kako u tim situacijama policija ionako nije mogla ništa učiniti. Žrtve prevare pak podjednako često navode kako su sami riješili problem i kako je policija ionako bila nemoćna, dok se u slučaju džepne krađe i krađe auto-radija (ili drugih stvari iz auta), uz nemoć policije, najčešće navodi nespremnost žrtava na gubljenje vremena na birokraciju.

Iz navedenoga jasno proizlazi da građani dijelom gube povjerenje u institucije društva odnosno da ih u najmanju ruku ne doživljavaju kao vlastiti servis nego dodatni izvor nepotrebnih poteškoća. Povezanost između društvenih promjena i društvene dezorganizacije na području kriminologije je konceptualizirana pretežito u okviru teorije modernizacije. Promjene u stopama kriminaliteta na štetu imovine i osoba koje se događaju tijekom vremena i na različitim prostorima vezane su uz gospodarski razvoj s posebnim naglaskom na procese urbanizacije i industrijalizacije. Na području središnje istočne Europe, naglasak na ekonomskim reformama tijekom tranzicije je praktički značio da preostale društvene institucije postaju subordinirane ekonomiji. Prema teoriji institucionalne anomalije, ovaj disbalans institucija znači da je stupanj društvene kontrole koju te institucije provode smanjen te stoga socijalni uvjeti znatno više pogoduju razvoju delinkvencije. Nasuprot tome, u Švedskoj, primjerice, politika socijalne sigurnosti proaktivno inzistira na održavanju institucionalne ravnoteže moći i stoga većeg stupnja društvene kontrole. Dakle, ukupna socijalna politika jedne socijalne države može poslužiti kao tampon zona između građana

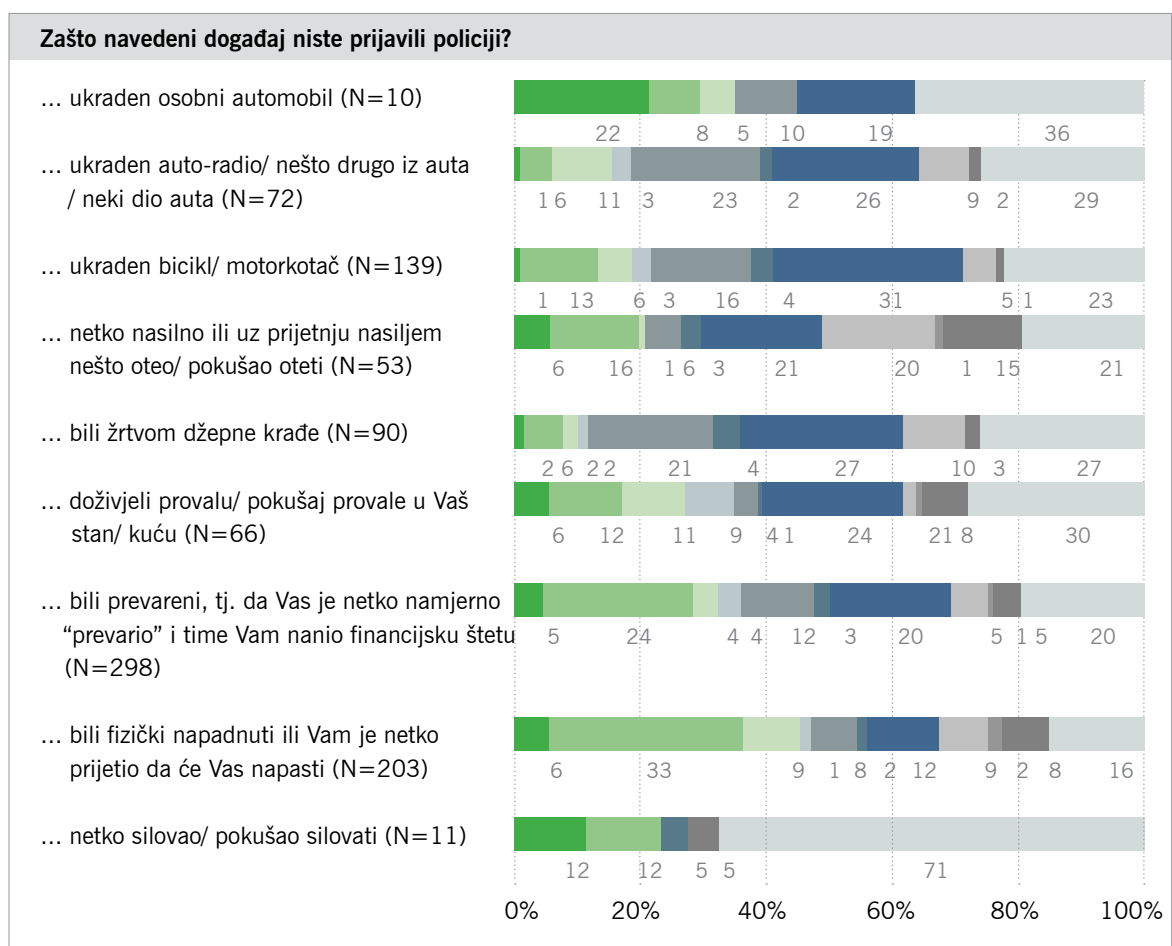
i tržišta ali jednako tako moguće je tu tampon zonu oslabiti što se u pojedinim zemljama i dogodilo devedesetih godina 20. stoljeća.

Za razliku od osoba koje su bile žrtvom kriminalnih djela u posljednjih godinu dana, gotovo svi koji nisu bili žrtvom smatraju kako bi takvu situaciju prijavili policiji (slika 8). **Napominjemo da i mnoga inozemna srodna istraživanja pokazuju isti rezultat.** Udio osoba koje ne bi takvo djelo prijavile policiji nešto je veći u slučaju džepnih krađa nego ostalih kriminalnih djela.

Dva osnovna razloga zbog kojih ispitanici ne bi prijavili policiji da su bili žrtvom nekog kriminalnog djela jesu percepcija nemogućnosti policije da riješi takve slučajeve te uvjerenje u samostalno rješavanje problema (slika 9). Samostalno rješavanje problema najčešće se navodi u situacijama fizičkog napada i silovanja, dok je nepovjerenje u mogućnosti policije više izraženo u situacijama krađe auto-radioja i drugih dijelova automobila (ili drugih stvari iz automobila), džepnih krađa te krađa bicikla/motorkotača. Oba se razloga podjednako često navode za nesklonost prijavljivanja prijevara i nasilnih (pokušaja) otimanja.

► Slika 7:

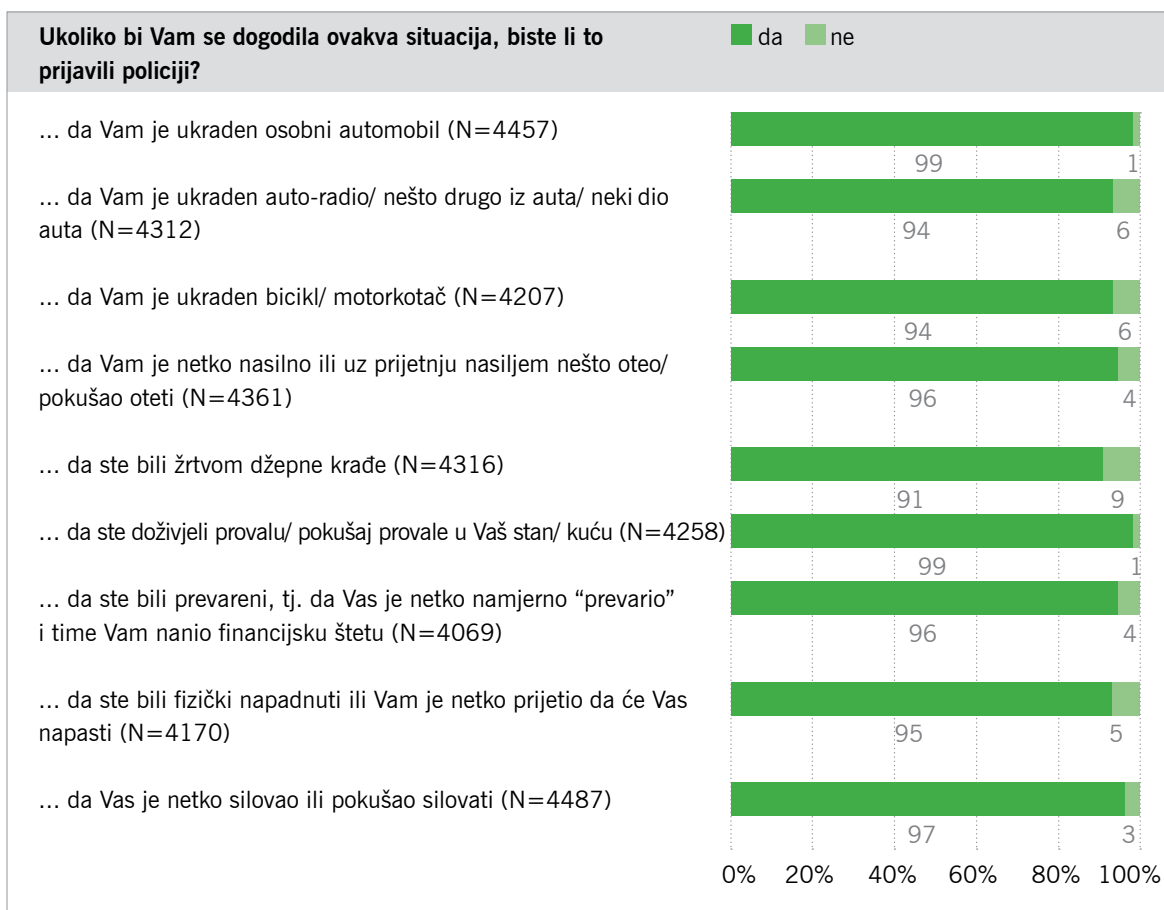
Razlozi zbog kojih žrtve kriminalnih djela nisu ta djela prijavila policiji (ispitanici koji su bili žrtvom pojedinog kriminalnog djela u posljednjih godinu dana)

- bojao/la sam se osvete počinitelja
- sam/a sam riješio/la taj problem
- jer sam sam/a pridonio nastanku situacije
- meni bliske osobe su mi savjetovale da to ne činim
- nisam bio/la spreman gubiti vrijeme na birokraciju
- nisam htio imati nikakvih kontakata s policijom, jer mi je to neugodan osjećaj
- policija ionako ne može ništa učiniti (nemoćna je kod rješavanja takvog slučaja)
- nemam povjerenja u policiju
- prijavio/la sam nekom drugom nadležnom tijelu
- ne želim imati ikakvog posla s policijom
- nešto drugo

► Slika 8:

Razlozi zbog kojih ispitanici ne bi prijavili policiji da su žrtve pojedinih kriminalnih djela (ispitanici koji ne bi prijavili policiji da su žrtve pojedinog kriminalnog djela)

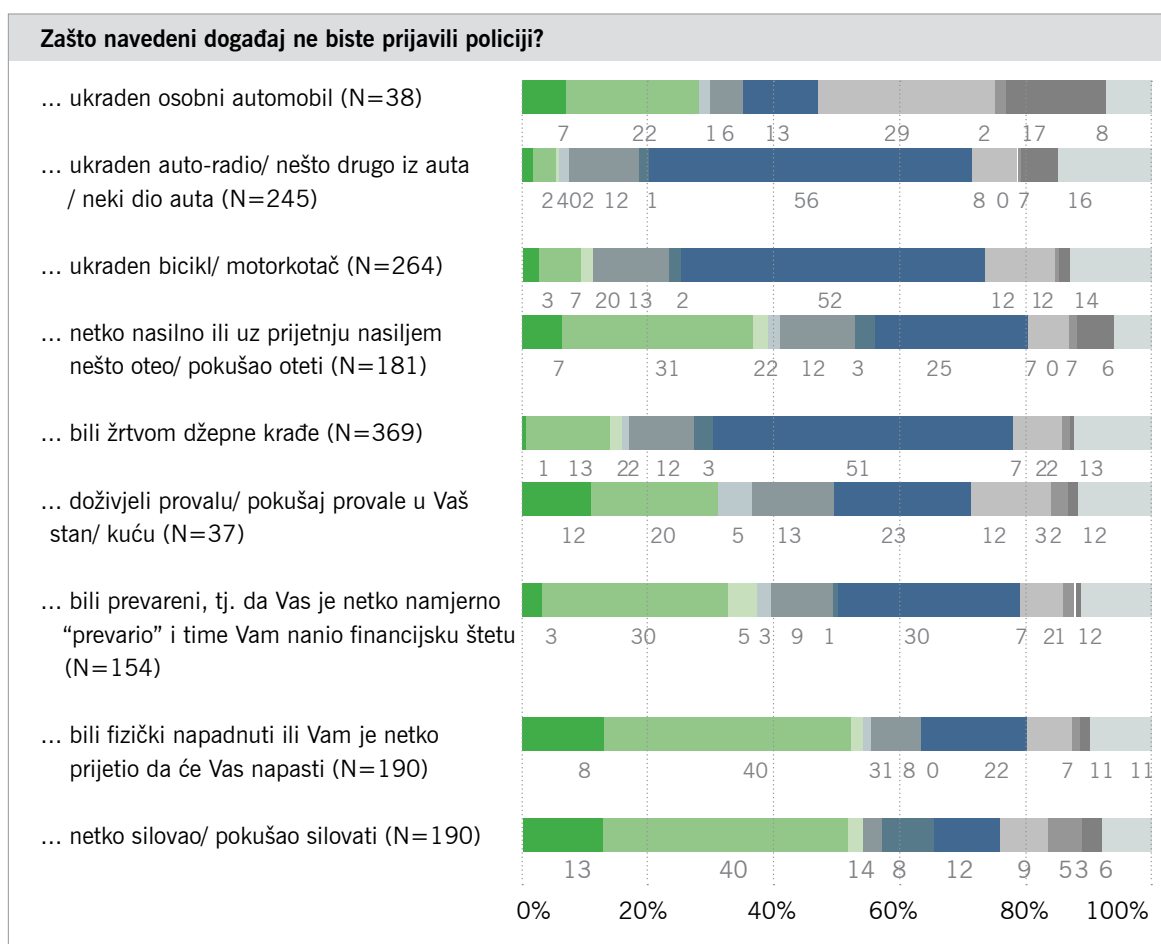

Također je ispitano u kojoj mjeri građani Republike Hrvatske percipiraju različite kategorije osoba problemom u vlastitom mjestu stanovanja (slika 10). Rezultati pokazuju kako nedisciplinirani i drski vozači u najvećoj mjeri predstavljaju problem, odnosno na taj ih način percipira više od polovine ispitanika (59%). Drugi najčešći problem predstavljaju osobe pod utjecajem alkohola (što navodi 44% građana), a slijede prodavači droga i narkomani (36% odnosno 34%). S druge strane, najmanji problem predstavljaju prosjaci.

Očekivano, sve se navedene kategorije osoba u većoj mjeri percipiraju problemom u urbanim sredinama nego što je to slučaj s ruralnim područjima. S druge strane, navedene kategorije predstavljaju manji problem u sjevernoj Hrvatskoj i Lici nego u ostalim regijama. Problem prodavača droga i narkomana, prema navodima ispitanika, izraženiji je u Dalmaciji te Istri, Primorju i Gorskom Kotaru (otprilike polovina građana smatra ih problemom), a slijedi Zagreb i okolica (otprilike 40% stanovnika). Problem mladih koji besposličare izraženiji je u Istri, a nedisciplinirani i drski vozači, osim u Istri, velik problem predstavljaju i u Zagrebu i okolici. Iako se problem prosjaka općenito percipira manje izraženim od ostalih problema, valja naglasiti kako se on češće percipira u Zagrebu i okolici nego u ostalim regijama (gotovo četvrtina u odnosu na nešto više od desetine).

► Slika 9:

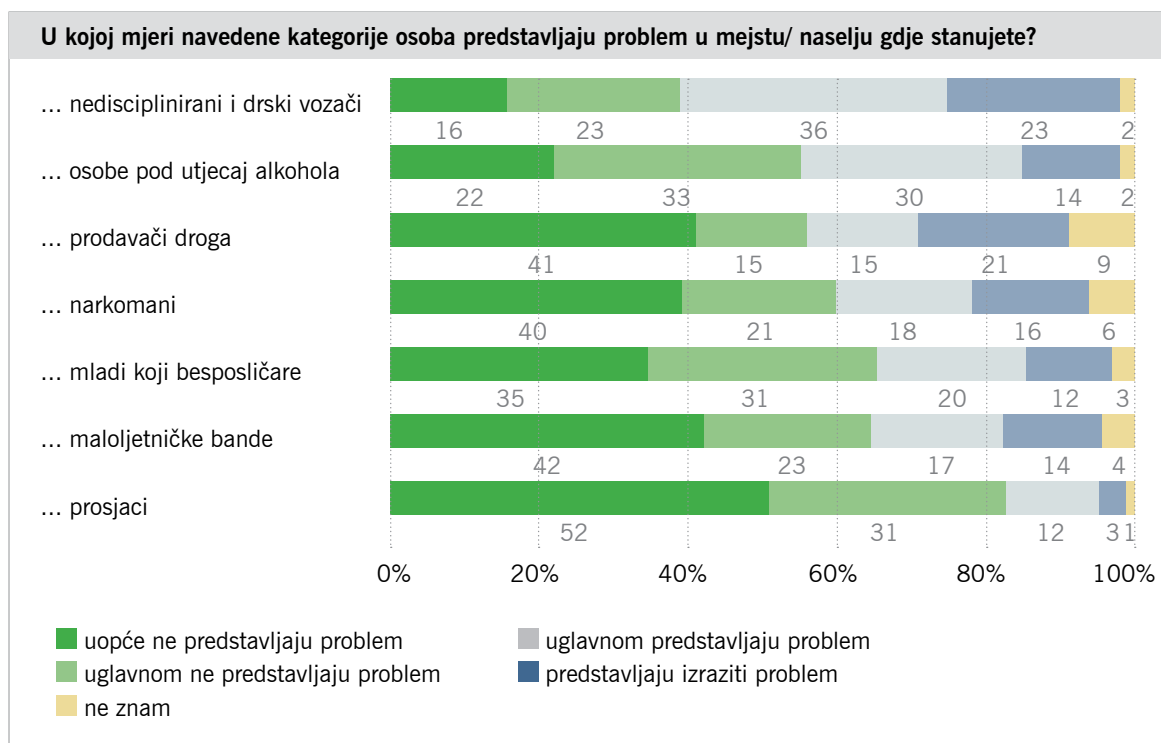
Spremnost ispitanika da podnesu prijavu policiji kada bi postali žrtvom pojedinih kriminalnih djela (ispitanici koji su nisu bili žrtvom pojedinog kriminalnog djela u posljednjih godinu dana)

- bojao/la sam se osvete počinitelja
- sam/a sam riješio/la taj problem
- jer sam sam/a pridonio nastanku situacije
- meni bliske osobe su mi savjetovale da to ne činim
- nisam bio/la spreman gubiti vrijeme na birokraciju
- nisam htio imati nikakvih kontakata s policijom, jer mi je to neugodan osjećaj
- policija ionako ne može ništa učiniti (nemoćna je kod rješavanja takvog slučaja)
- nemam povjerenja u policiju
- prijavio/la sam nekom drugom nadležnom tijelu
- ne želim imati ikakvog posla s policijom
- nešto drugo

> Slika 10:

Percepcija izraženosti problema koje u mjestu/naselju stanovanja predstavljaju različite kategorije osoba (svi ispitanici, N=4500)

Osim percepcije mjere u kojoj različite kategorije osoba predstavljaju problem u mjestu/naselju stanovanja, ispitana je i percepcija izraženosti problema vezanih uz različite pojave (slika 11). **Naime, pretpostavili smo kako je moguće da u nekom okruženju problem predstavlja isključivo pojedinac (na primjer susjed koji se često u noćno doba vraća kući u teško alkoholiziranom stanju), što je bitno različito od situacije gdje problem predstavlja pojava (na primjer ugostiteljski objekt u kojem se redovito događaju izgređi vezani uz opijanje).**

Pogrešno i nepropisno parkiranje i zaustavljanje vozila najčešći je problem s kojim se ispitanici susreću – gotovo polovina (45%) se često ili gotovo svakodnevno suočava s ovim problemom. Slijede prljave ulice i zelene površine (problem s kojim se često/gotovo svakodnevno susreće više od četvrtine stanovništva), opijanje i drogiranje na ulici, oštećenje privatne imovine i javnih dobara, buka tijekom noći (četvrtina) te opasni psi, izgredi maloljetnika i nasilje među ljudima (svaki peti ispitanik). Prostitucija je najmanje izražen problem – s ovim se problemom većina (72%) nije nikada susrela u svom mjestu stanovanja.

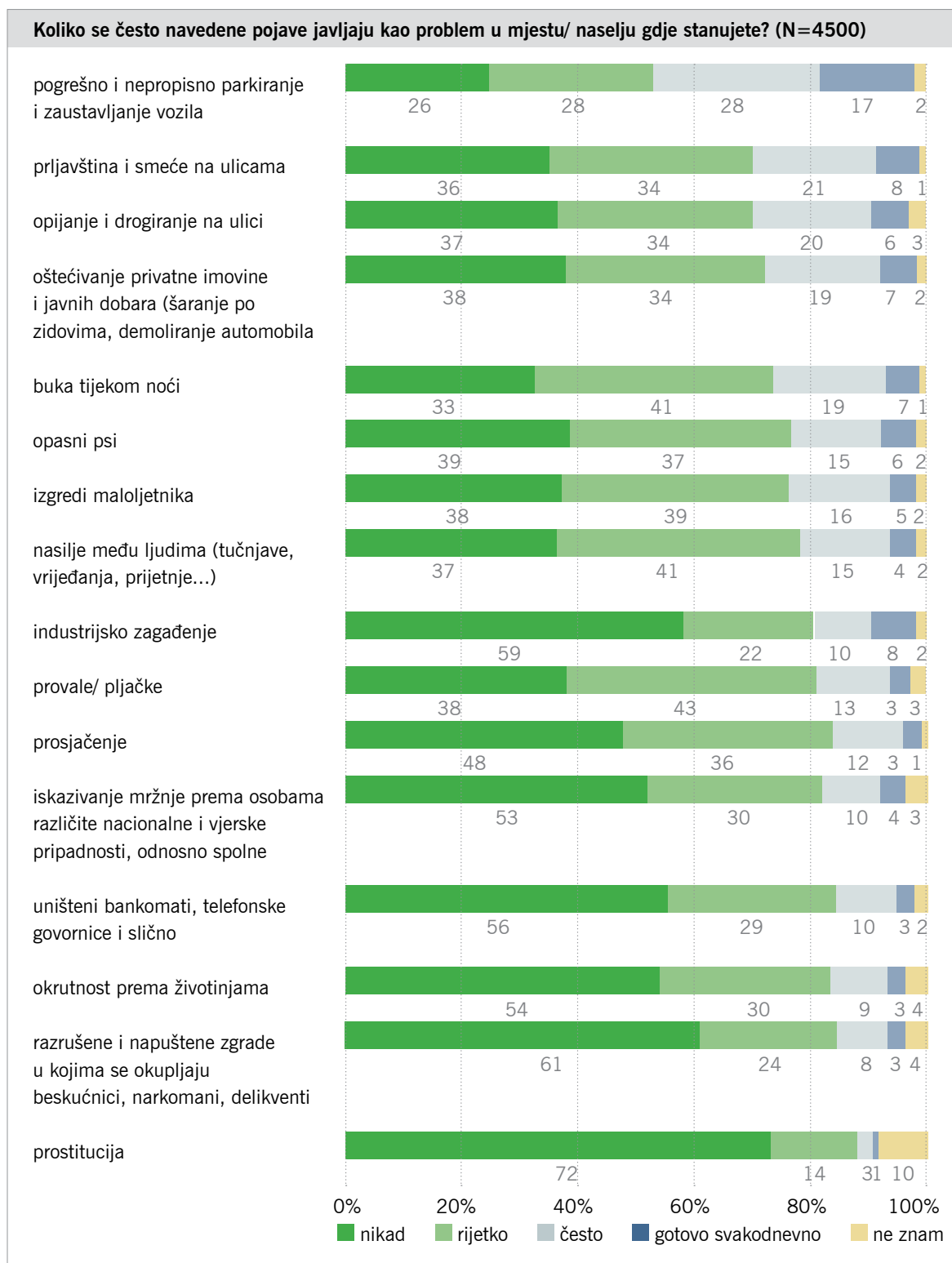
Kao i u slučaju različitih kategorija osoba, sve ispitane pojave u većoj mjeri predstavljaju problem u urbanim sredinama nego ruralnima, a većina njih učestaliji je problem u Zagrebu, Istri, Primorju i Gorskom Kotaru te Dalmaciji nego u sjevernoj Hrvatskoj, Slavoniji i Lici. Dodatno, negativne pojave vezane uz uređenost prostora i okoliša, prema iskazima građana, učestaliji je problem u Istri, Primorju i Gorskom Kotaru nego u ostalim regijama – stanovnici ove regije češće se od ostalih susreću s industrijskim zagađenjem, razrušenim i napuštenim zgradama u kojima se okupljaju nepoćudne osobe (beskućnici, narkomani, delikventi...), uništenim bankomatima i telefonskim govornicama te prljavštinom i smećem na ulicama ili zelenim površinama. Pogrešno i nepropisno parkiranje i zaustavljanje vozila učestaliji je problem u Dalmaciji, opasni psi u Slavoniji, a prosjačenje u Zagrebu i okolici. Provale i pljačke učestalije su u Istri, Primorju i Gorskom Kotaru te Zagrebu i okolici nego u ostalim regijama.

Slijede podaci koji upućuju na znatno višu razinu sigurnosti u Hrvatskoj od one koja bi se mogla zaključiti iz medijskih prikaza stanja sigurnosti. Velika većina hrvatskih građana (93%) osjeća se sigurno kada su noću sami u vlastitom stanu/kući (slika 12). Nešto manji broj, ali i dalje velika većina (86%), osjeća se sigurno i kada se noću kreće sama po susjedstvu. Osjećaj sigurnosti općenito je viši u ruralnim sredinama nego u urbanim područjima, a muškarci se osjećaju sigurnije nego žene. Ispitanici stariji od 55 godina iskazuju nešto niže razine osjećaja sigurnosti nego mlađi.

Ukupno gledano, dvije trećine stanovnika navodi kako ne postoje mjesta na koja izbjegavaju odlaziti zbog osjećaja nesigurnosti, dok svaki četvrti izbjegava određena mjesta. **Napominjemo da su ovo ujedno i vrlo bitni indikatori ukupne kvalitete života ispitanika jer ograničavanje kretanja uslijed straha od viktimizacije je nešto što ugrožava jedno od osnovnih ljudskih prava i sloboda, pravo na slobodu kretanja.** Pri tome je udio osoba koje izbjegavaju određena mjesta veći u urbanim sredinama te među ženama, učenicima/studentima i visokoobrazovanim osobama. Na razini regija, udio takvih osoba veći je u Zagrebu i okolici nego u ostalim regijama – više od trećine stanovnika ove regije izbjegava određena mjesta zbog osjećaja nesigurnosti (u županiji Grad Zagreb gotovo polovina).

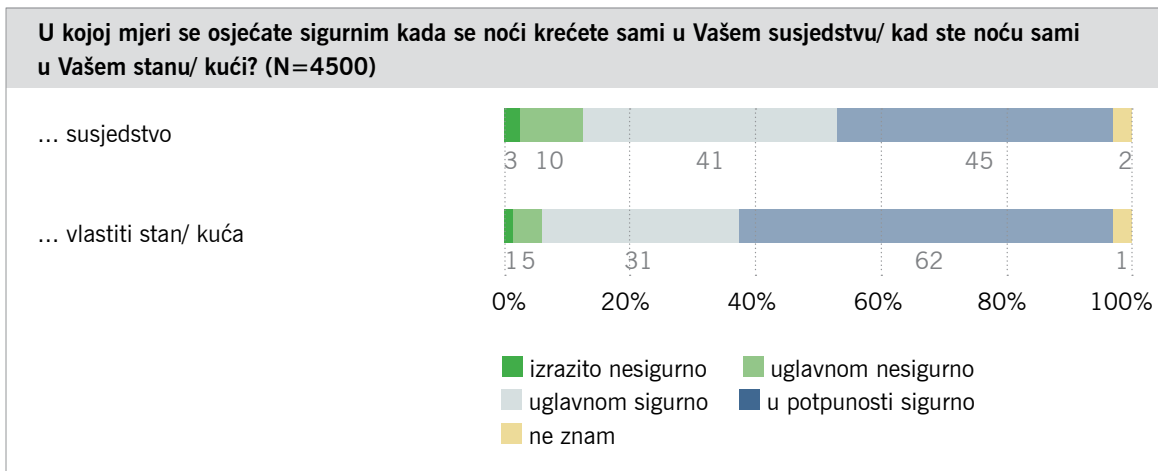
► Slika 11:

Percepcija izraženosti problema koje u mjestu/naselju stanovanja predstavljaju različite pojave (svi ispitanici, N=4500)

► Slika 12:

Osjećaj sigurnosti ispitanika kada se sami noću kreće u svom susjedstvu te kada su noću sami u stanu/kući (svi ispitanici, N=4500)

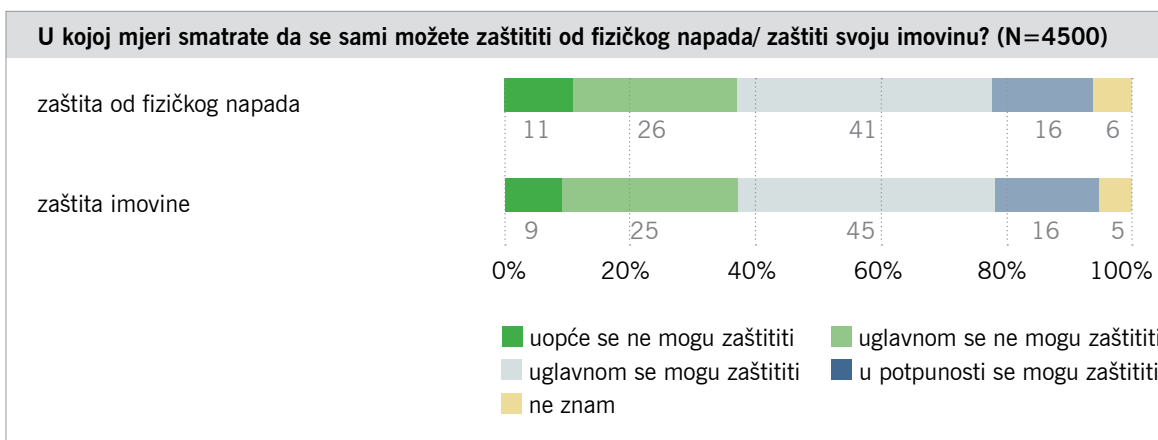
Osim osjećaja sigurnosti, ispitana je i percepcija vlastitih mogućnosti samozaštite i zaštite vlastite imovine u slučaju fizičkog napada (slika 13). Rezultati pokazuju kako su ove procjene vrlo slične, pri čemu je općenito mogućnost zaštite imovine u nešto većoj mjeri izražena nego mogućnost zaštite samog sebe.

Više od polovine građana (57%) vjeruje kako mogu sami sebe zaštititi od fizičkog napada, dok uvjerenje u mogućnost zaštite vlastite imovine iskazuje nešto veći broj (60%). Percepciju nemogućnosti samozaštite / zaštite imovine iskazuje otprilike trećina.

Uvjerenje u vlastite mogućnosti, kako po pitanju samozaštite, tako i zaštite imovine, značajno je više među muškarcima nego među ženama te opada s dobi.

► Slika 13:

Percepcija vlastitih mogućnosti samozaštite/zaštite vlastite imovine u slučaju fizičkog napada (svi ispitanici, N=4500)

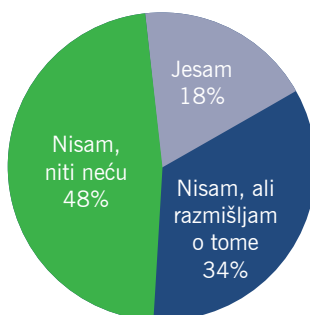
Također je ispitano jesu li građani poduzeli neke mjere kako bi se zaštitili od fizičkog napada ili napada na imovinu (slika 14) te, ukoliko jesu, o kojim se konkretnim mjerama radi (slika 15).

Unatoč iskazanim osjećajima sigurnosti, svaki peti građanin Republike Hrvatske već je poduzeo neke mjere zaštite od napada, a dodatna trećina razmišlja o tome. Udio osoba koje su već poduzele neke mjere veći je u urbanim sredinama i među visokoobrazovanim osobama, a ujedno je veći u Zagrebu i okolici nego ostalim regijama.

> Slika 14:

Poduzimanje nekih mjera zaštite od fizičkog napada i napada na imovinu (svi ispitanici, N=4500)

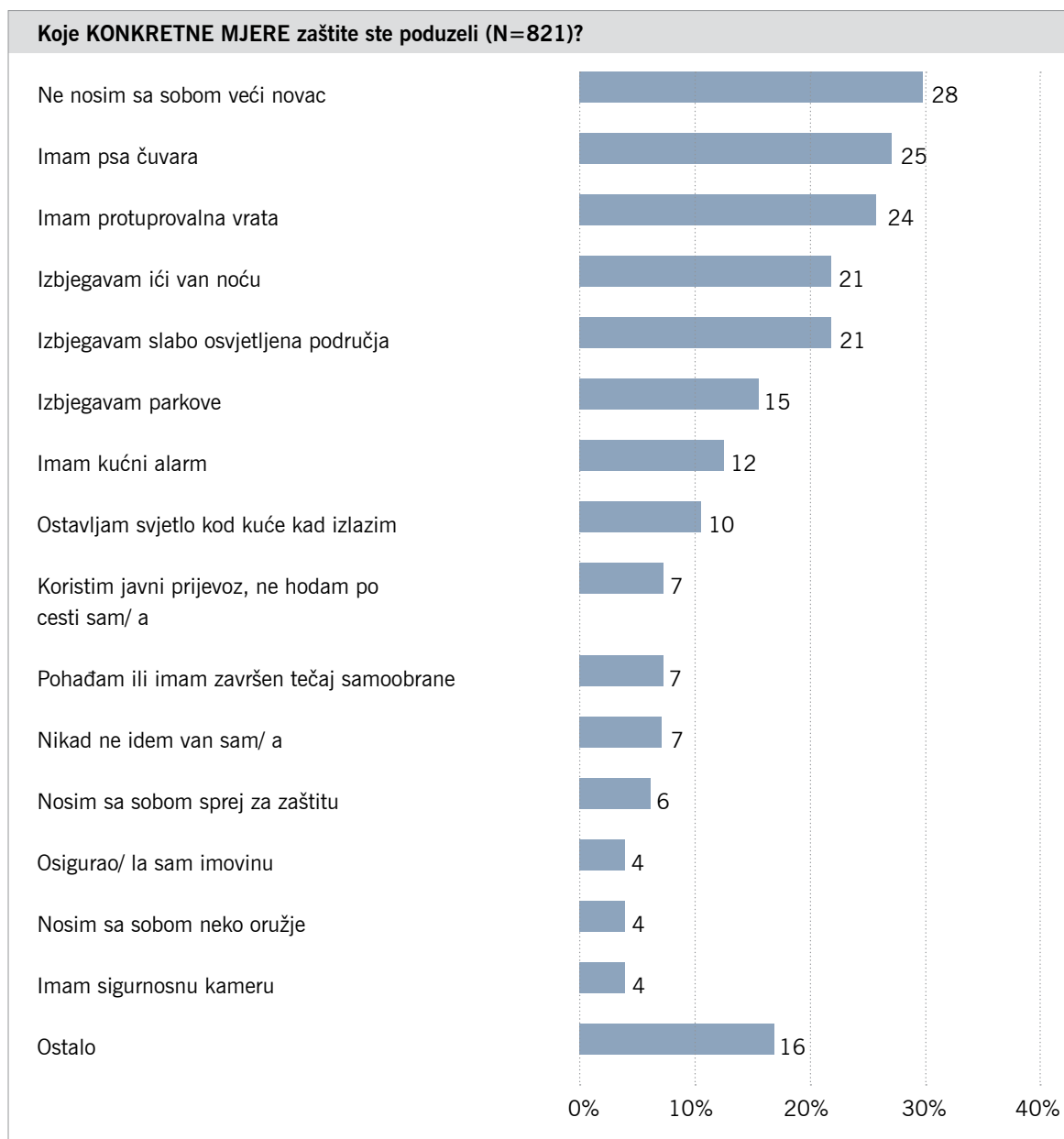
Jeste li poduzeli neke mjere zaštite od fizičkog napada/ napada na vašu imovinu(N=4500)?

Konkretno mjere koje su ti pojedinci već poduzeli dosta su raznolike, a najčešće se navodi nenošenje većih količina novaca, pas čuvar i protuprovalna vrata te izbjegavanje slabo osvijetljenih područja i općenito izlaženja van noću. **Mogli bismo zapravo zaključiti da hrvatsko društvo još uvijek ima kapacitete zdravog društva.**

► Slika 15:

Konkretne mjere zaštite od fizičkog napada i napada na imovinu (ispitanici koji su poduzeli neku mjeru, N=821)

Ispitan je stav građana Hrvatske prema različitim radnjama i postupanjima policije u njihovom mjestu/naselju stanovanja, percepcija uspješnosti otkrivanja i sprečavanja različitih kriminalnih radnji te percepcija prisutnosti različitih problema unutar policije.

Ukupno gledano, ocjene postupanja policije na različitim tvrdnjama nisu izrazito negativne, no postoji prostor za poboljšanje (slika 16). Udio osoba koje daju negativne ocjene kreće se između desetine i petine.

Velika većina hrvatskih građana smatra kako su policijski službenici urednog izgleda (slika 16). Dvije trećine percipira ih pristojnima, a nešto manji broj vjeruje kako je policija učinkovita u održavanju javnog reda u mjestu u kojem stanuju, postupa prema propisima, surađuje s lokalnim stanovništvom u rješavanju problema te kako su policijski službenici otvoreni. S druge strane, tvrdnje koje izazivaju nešto niže razine slaganja jesu učinkovitost u sprečavanju kriminala te motiviranost policijskih službenika. S preostalim tvrdnjama slaže se otprilike polovina ispitanika, **što je još uvijek vrlo visoka vrijednost.**

Razina slaganje s ispitanim tvrdnjama općenito je viša u ruralnim nego u urbanim područjima i među osobama niskog obrazovanog statusa te raste s dobi. Na razini regija, stanovnici Istre, Primorja i Gorskog Kotara kritičniji su od stanovnika drugih regija, dok su stanovnici sjeverne Hrvatske, Slavonije i Like najmanje kritični. Valja napomenuti i kako učenici i studenti imaju kritičniji stav prema radnjama i postupanjima policije, **što je i očekivano jer se radi o mladim osobama koje se uvijek s većom dozom kritike odnose prema društvenim institucijama.**

Osim evaluacije radnji i postupanja policije u mjestu stanovanja, ispitana je i percepcija građana o uspješnosti policije u otkrivanju i sprečavanju pojedinih kriminalnih radnji (slika 17).

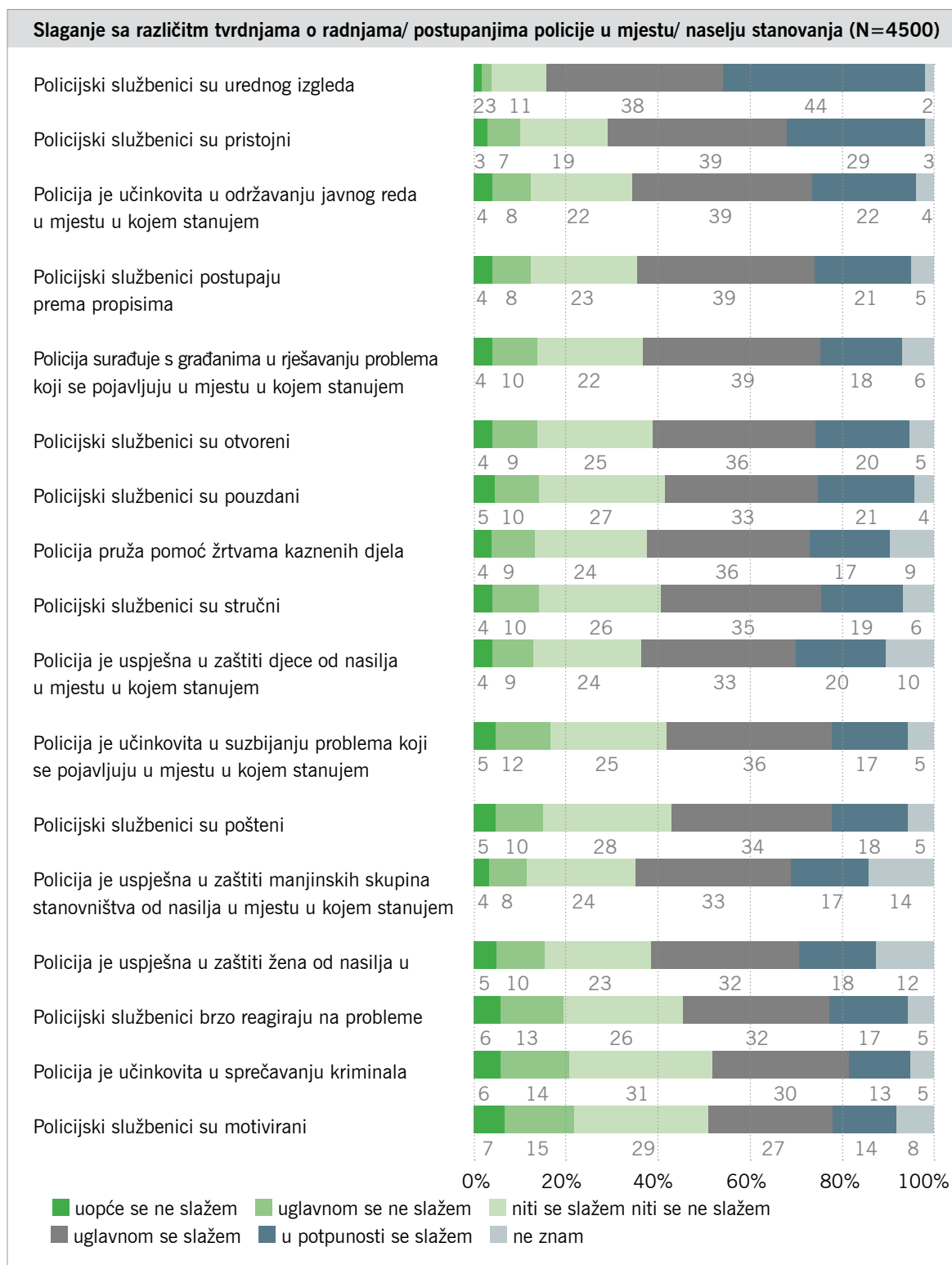
Općenito govoreći, otkrivanje kriminalnih radnji ocjenjuje se manje ili jednako uspješnim kao i sprečavanje, a prosječne ocjene na skali slaganja od 1 do 5 kreću se od 2,3 do 3,0. Najveća uspješnost policije percipirana je u sprečavanju i otkrivanju nasilja na javnom mjestu, a slijedi maloljetnička delikvencija, nasilje u obitelji te provale u stanove/kuće. Otprilike polovina ispitanika smatra kako je policija uspješna u sprečavanju i otkrivanju krađa automobila, zlouporabe droga te uličnih pljački, dok je nešto više od trećine ocjenjuje neuspješnom. S druge strane, gotovo polovina policiju ocjenjuje neuspješnom u sprečavanju i otkrivanju korupcije.

Stanovnici Zagreba te Istre, Primorja i Gorskog Kotara općenito negativnije ocjenjuju uspješnost policije u sprečavanju i otkrivanju kriminalnih radnji nego stanovnici ostalih regija. Procjena uspješnosti policije opada s porastom razine obrazovanja, a prisutna je i tendencija da ispitanici srednje životne dobi (35-55 godina) uspješnost ocjenjuju višom nego mladi i stariji građani.

Vrlo je vjerojatno da osobe više razine obrazovanja imaju i zahtjevnije kriterije uspješnosti općenito pa tako i u odnosu na društvene institucije. Viša razina kritičnosti kod mladih osoba produkt je već spomenute sklonosti pripadnika te dobne skupine ka kritiziranju društva općenito. Osobe starije dobi pak pokazuju u mnogim istraživanjima (opširnije o tom u Singer, Kovčo Vukadin, Cajner Mraović, 2005) višu razinu straha od viktimizacije kriminalnim radnjama upravo zbog svoje slabije fizičke snage i tome posljedične snižene razine mogućnosti samozaštite.

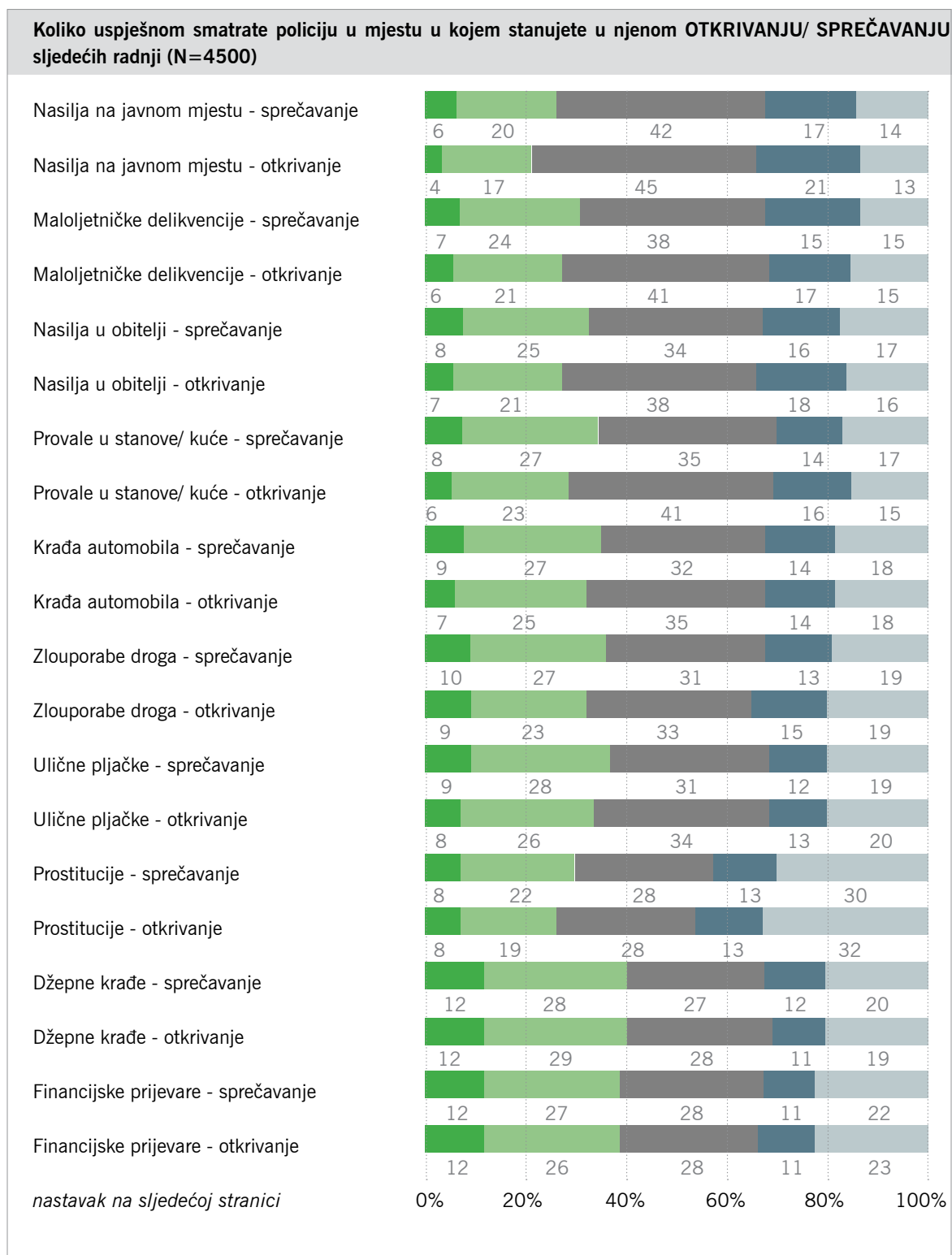
► Slika 16:

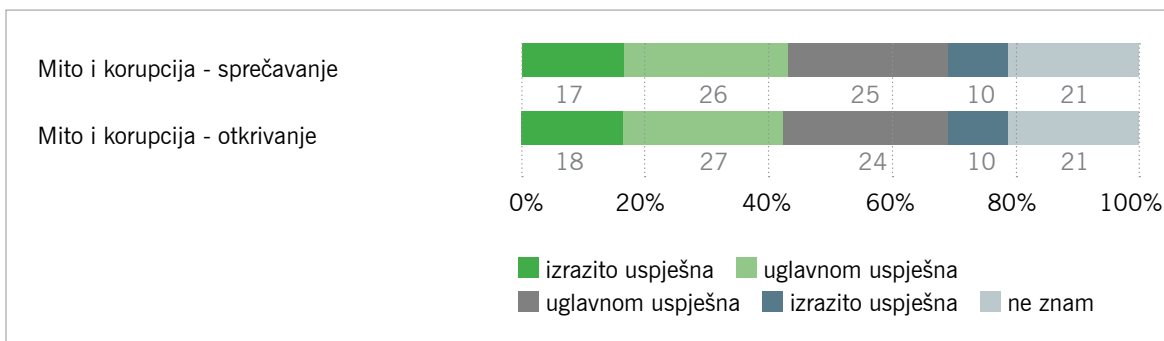
Slaganje s različitim tvrdnjama o radnjama i postupanjima policije u ispitanikovom mjestu/naselju stanovanja (svi ispitanici)

► Slika 17:

Procjena uspješnosti policije u sprečavanju i otkrivanju pojedinih radnji u mjestu stanovanja ispitanika (svi ispitanici)

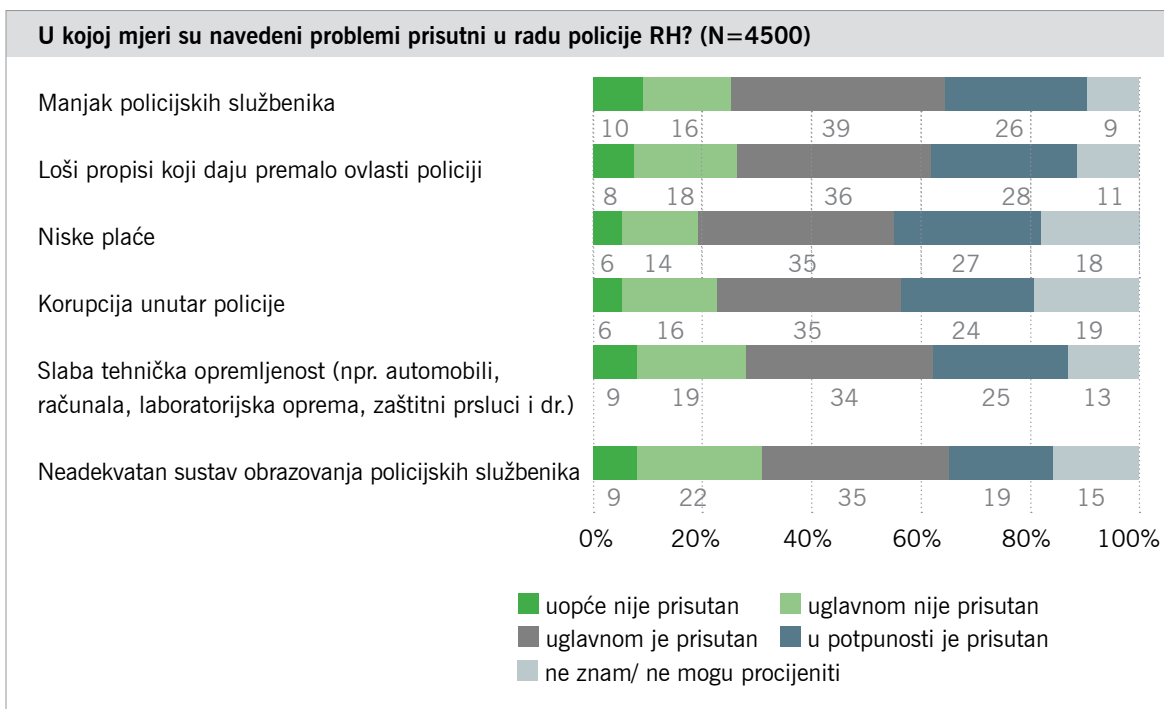

Otprilike dvije trećine građana Republike Hrvatske smatra kako su manjak policijskih službenika, loši propisi koji joj daju premalo ovlasti te niske plaće problemi s kojima se policija suočava (slika 18). Tek nešto manji broj vjeruje i kako je problem korupcija unutar policije, slaba tehnička opremljenost te neadekvatan sustav obrazovanja policijskih službenika.

Navedene probleme u radu policije općenito češće prepoznaju stanovnici Zagreba, Istre, Primorja i Gorskog Kotara te Dalmacije te osobe koje žive u urbanim sredinama. Dodatno, udio osoba koje smatraju kako su ovi problemi prisutni u radu policije raste s porastom obrazovnog statusa.

► Slika 18:

Percepcija prisutnosti pojedinih problema u radu policije (svi ispitanici, N=4500)

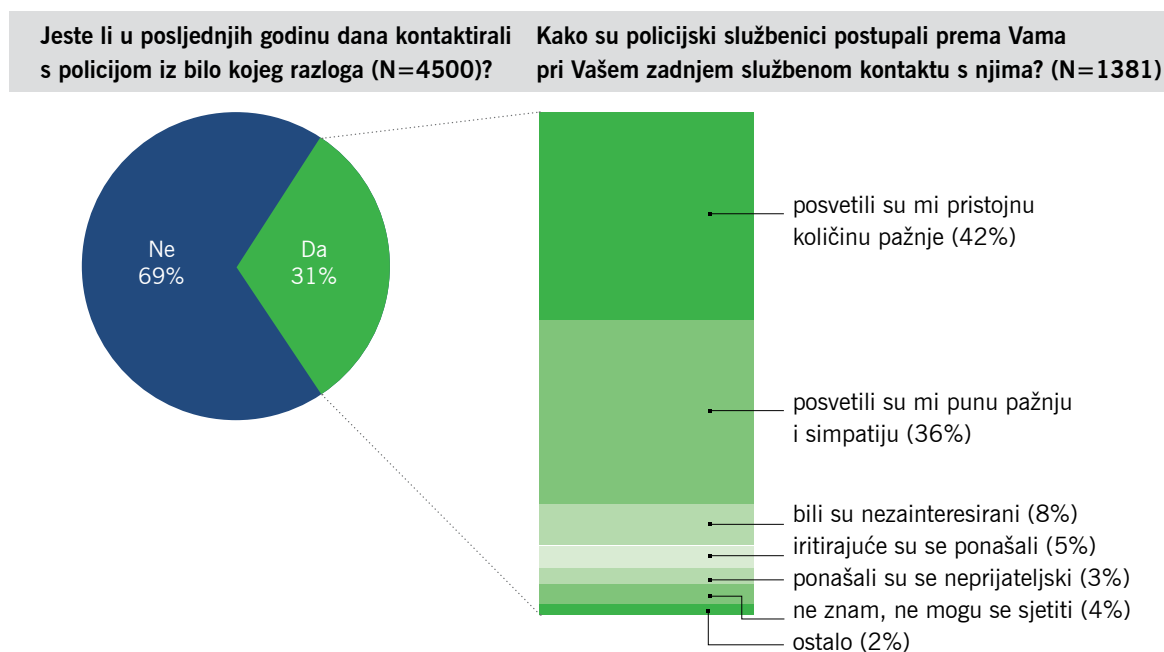

Ukupno gledano, kontakte s policijom u posljednjih godinu dana imala je trećina svih ispitanika (slika 19). Udio osoba koje su imale kontakte s policijom podjednak je u svim regijama, no nešto je veći u urbanim sredinama nego u ruralnima (33% vs. 28%) te među muškarcima nego među ženama (36% vs. 26%). Također postoje razlike s obzirom na dob, odnosno kontakte s policijom rjeđe navode osobe starije od 55 godina nego one mlađe (petina u odnosu na nešto više od trećine). Zanimljivo je napomenuti kako udio osoba koje su imale kontakte s policijom raste s porastom razine obrazovanja (22% osoba za završenom osnovnom školom ili manje, 35% osoba srednje stručne spreme i 41% visokoobrazovanih ispitanika). Na razini radnog statusa, udio osoba koje su imale osobne kontakte s policijom nešto je veći među privatnim poduzetnicima. S druge strane, kućanice i umirovljenici rjeđe od ostalih navode takve kontakte. **Možemo konstatirati kako su ovako dobiveni rezultati vezani zapravo uz radijus kretanja ispitanika te uz njihovu potencijalnu izloženost rizicima.**

Većina osoba koje su imale kontakte s policijom u posljednjih godinu dana, sam postupak policijskih službenika pri posljednjem službenom kontaktu opisuju pozitivno, navodeći kako su im službenici posvetili pristojnu količinu pažnje (42%) ili čak punu pažnju i simpatiju (36%). Otprilike desetina (8%) opisuje ih nezainteresiranima, a podjednak broj iznosi negativnu evaluaciju policijskih službenika (5% smatra kako su se prema njima ponašali iritirajuće, a 3% ponašanje ocjenjuje neprijateljskim). Nezainteresiranost i negativno ponašanje policajaca nešto češće spominju osobe mlađe od 35 godina. **Navedeni podatak potrebno je uzeti u obzir s izvjesnom razinom opreza s obzirom na već prethodno konstatiranu sklonost osoba mlađe dobi da budu iznadprosječno kritične prema institucijama društva. Općenito se zapravo može konstatirati da ovako dobiveni podaci pokazuju hrvatsku policiju kao visoko profesionalnu službu.**

► Slika 19:

Udio ispitanika koji su imali kontakte s policijom u posljednjih godinu dana (svi ispitanici, N=4500) te ocjena postupanja policijskih službenika pri posljednjem službenom kontaktu (ispitanici koji su imali kontakte s policijom u posljednjih godinu dana, N=1381)

Osim osobnih kontakata s policijom u posljednjih godinu dana (bez obzira na razlog), jedno od područja interesa bilo i je i utvrđivanje udjela populacije koji su imali negativna iskustva s policijom (bez obzira na vremenski period) te područja uz koja su ta iskustva bila vezana (slika 20).

Ukupno gledano, prema navodima ispitanika, gotovo četvrtina populacije (23%) imala je neugodnih iskustava s policijom. Pri tome je otprilike desetina (12%) imala osobna neugodna iskustava, a podjednak broj (11%) izjavljuje kako su takva iskustva imale osobe iz njihove bliske okoline (članovi obitelji ili prijatelji).

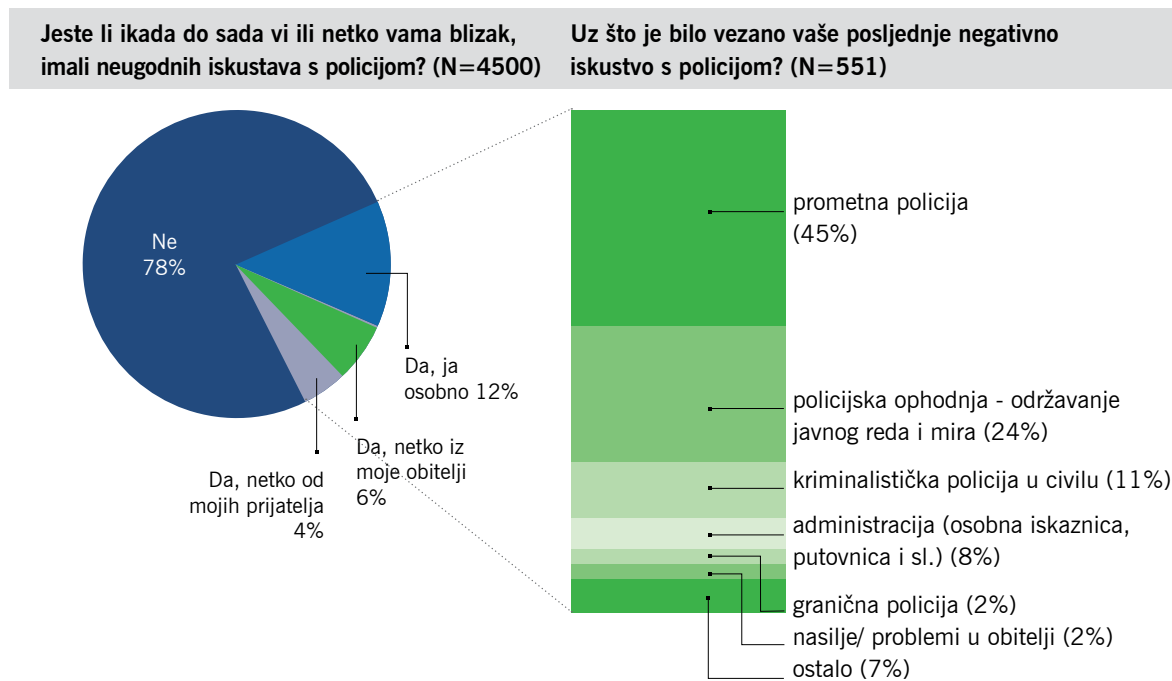
Osobna neugodna iskustva s policijom imao je svaki peti muškarac (18%), a dodatna desetina upoznata je s takvim iskustvima u svojoj bliskoj okolini. Žene su znatno rjeđe imala osobna neugodna iskustva (7%), no u podjednakoj su mjeri kao i muškarci upoznate s takvim iskustvima u svojoj bliskoj okolini. Neugodna iskustva (kako osobna, tako i iskustva bliske okoline) općenito se smanjuju s porastom dobi – navodi ih nešto više od trećina osoba mlađih od 35 godina (pri čemu ih je petina osobno iskusila), u usporedbi s otprilike četvrtinom osoba srednje dobi i desetinom starijih od 55 godina. Postoje i razlike s obzirom na obrazovanje, odnosno neugodna iskustva (i osobna i okoline) rjeđe navode osobe niskog obrazovnog statusa (završena osnovna škola ili manje) nego one srednjeg i visokog obrazovanja (otprilike desetina u odnosu na četvrtinu).

Neugodna iskustva najčešće su bila vezana uz prometnu policiju te, nešto rjeđe, uz policijske ophodnje zadužene za održavanje javnog reda i mira (uključujući i nogometne utakmice).

Takva iskustva s prometnom policijom češće navode muškarci, urbano stanovništvo te osobe srednje životne dobi (35-55 godina). S druge strane, stanovnici Slavonije rjeđe su od stanovnika ostalih regija imali neugodnih iskustava s prometnom policijom, no gotovo dvostruko češće od ostalih spominju neugodna iskustava s policijskim ophodnjama.

► Slika 20:

Udio neugodnih iskustava s policijom (svi ispitanici, N=4500) te područje uz koje je negativno iskustvo bilo vezano (ispitanici koji su osobno imali neugodno iskustvo s policijom, N=551)

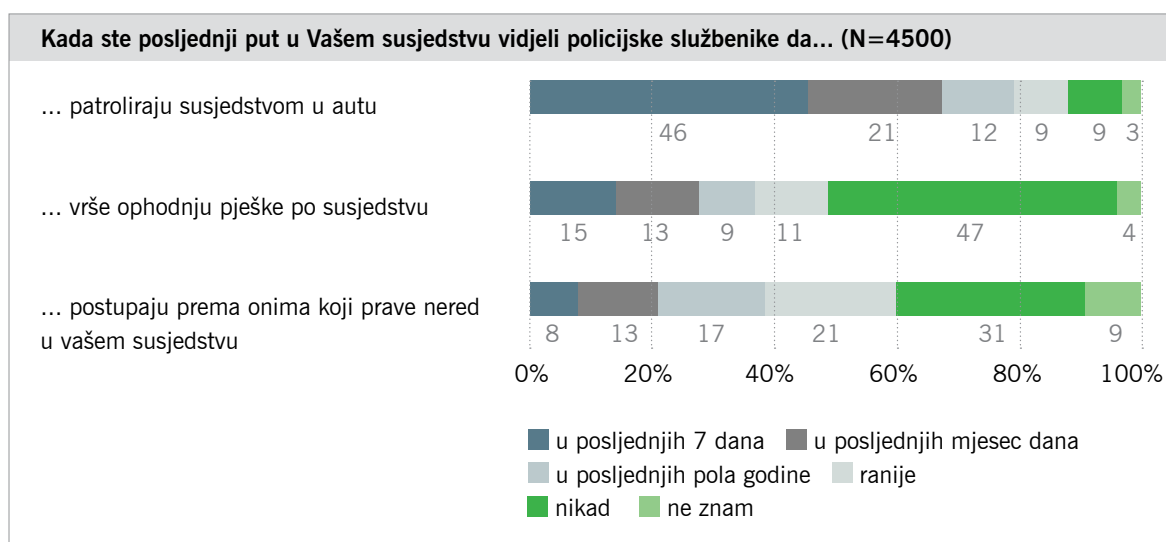

Osim samih iskustava s policijom, ispitana je i vidljivost njenih postupanja (slika 21). Prema navodima ispitanika, patroliranje policijskih službenika automobilom najčešće je primijećena policijska aktivnost – unutar mjesec dana prije provedbe istraživanja, zamijetilo ju je dvije trećine građana (od čega polovina unutar tjedan dana prije istraživanja), dok je u istom periodu ophodnje vršene pješice te postupanja prema osobama koje su pravile nered primijetila otprilike četvrtina.

Također valja naglasiti kako polovina građana nikada nije vidjela policijske službene kako vrše ophodnju pješice u njihovom susjedstvu, pri čemu je udio takvih osoba najveći u Sjevernoj Hrvatskoj (64%), a najmanji u Slavoniji (32%). Trećina građana nije nikada vidjela postupanja prema osobama koje vrše nered, a njihov je udio ponovno nešto manji u Slavoniji nego u ostalim regijama. S druge strane, udio osoba koje nikada nisu vidjele patroliranje policijskih službenika automobilom nešto je veći u Istri, Primorju i Gorskom Kotaru te Dalmaciji. **Moglo bi se generalno zaključiti kako su policijski službenici premalo dostupni građanima, pogotovo ako se ima u vidu nastojanje hrvatske policije da djeluje prema načelima policije u zajednici.**

► Slika 21:

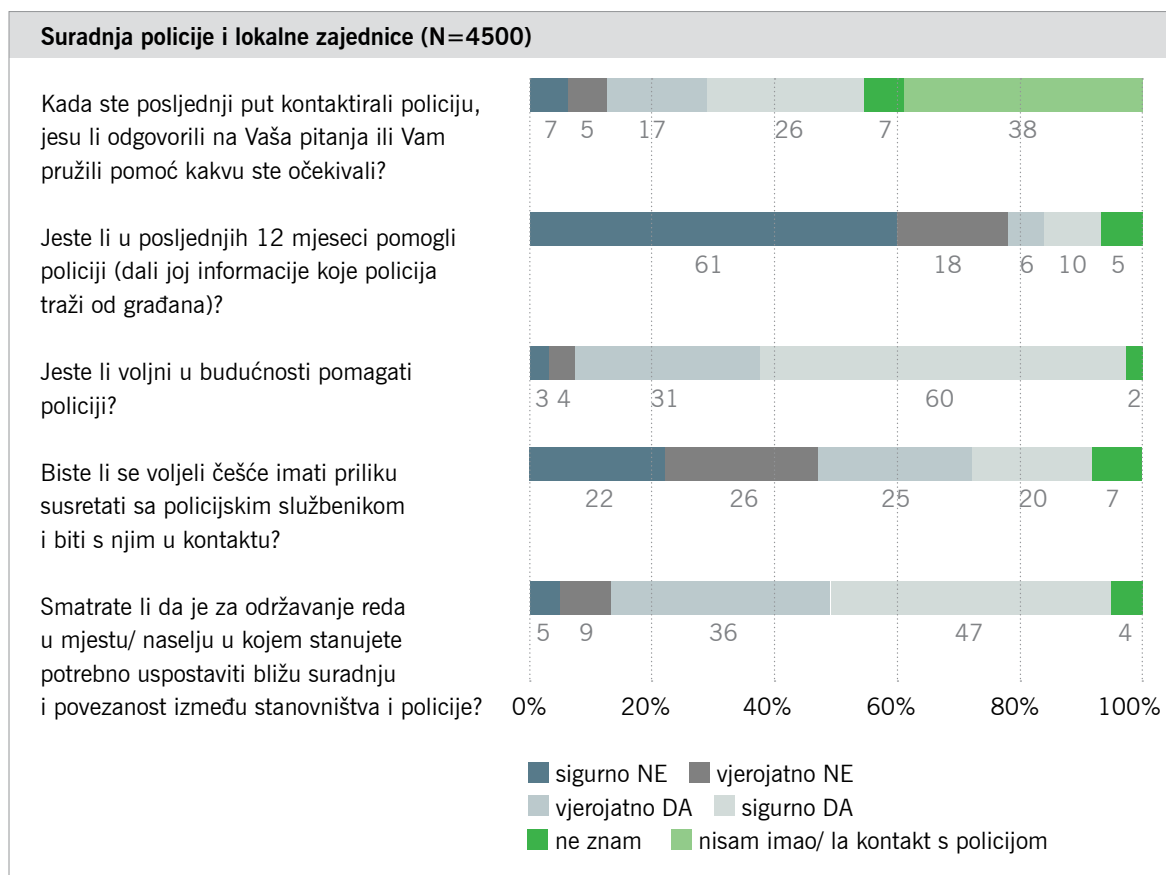
Vidljivost pojedinih policijskih postupanja u susjedstvu (svi ispitanici, N=4500)

Ovim je istraživanjem također ispitana suradnja policije i građana te stavovi građana o budućoj suradnji s policijom (slika 22). Više od trećine ispitanika (38%) navodi kako nikada nisu imali kontakata s policijom, pri čemu je udio takvih osoba veći među ženama, starijima od 55 godina te osobama niskog obrazovnog statusa. Na razini regija, stanovnici Slavonije, Like i Dalmacije češće od ostalih nisu imali nikakvih kontakata s policijom. Većina osoba koje jesu imale takve kontakte navode kako su dobili odgovore na svoja pitanja i pomoć koju su očekivali, dok otprilike petina izražava nezadovoljstvo posljednjim kontaktom s policijom. Nešto manje od petine građana (16%) pomogla je policiji pružanjem informacija u posljednjih godinu dana. Većina građana (79%) nije pomogla policiji na ovaj način, no s obzirom kako velika većina (91%) navodi kako je voljna u budućnosti pomagati policiji, možemo pretpostaviti kako razlog nije nespremnost na pomoć već neposjedovanje informacija koje bi bile od pomoći policiji, barem u većini slučajeva. Većina (82%) također smatra kako je u svrhu održanja reda u njihovu mjestu stanovanja potrebno uspostaviti bližu suradnju i povezanost između lokalnog stanovništva i policije. No, pritom dio njih ne smatra kako bi osobno trebali pridonijeti uspostavljanju bolje suradnje i povezanosti. Naime, kada je u pitanju osobni kontakt i susretanje s policijskim službenicima, građani su podijeljenog mišljenja – otprilike polovina voljela bi češće imati priliku za takve kontakte, druga polovina ne bi. **Temeljem iskustava iz srodnih inozemnih istraživanja mogli bismo slobodno zaključiti kako je realniji ovaj drugi podatak jer upućuje na konkretnu spremnost osobe da se sama angažira.**

► Slika 22:

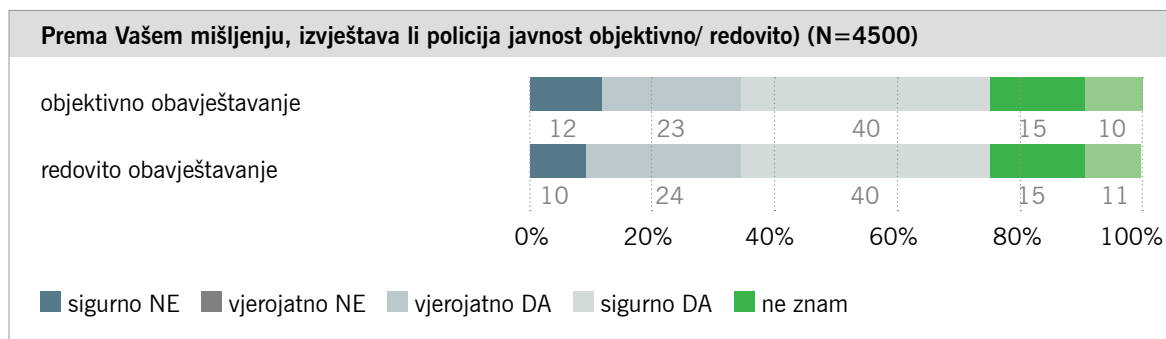
Suradnja policije i građana Republike Hrvatske (svi ispitanici, N=4500)

Percepcija građana o objektivnosti i redovitosti izvještavanja policije također je od velikog značaja. Rezultati pokazuju kako nešto više od polovine svih ispitanika smatra kako policija izvještava javnost objektivno i redovito, dok otprilike trećina iznosi suprotan stav (slika 23). Pri tome je udio osoba koje smatraju kako policija izvještava javnost objektivno nešto veći u sjevernoj Hrvatskoj, Lici i Slavoniji nego u ostalim regijama te lagano raste s porastom dobi.

► Slika 23:

Percepcija objektivnosti i redovitosti obavještavanja javnosti od strane policije (svi ispitanici, N=4500)

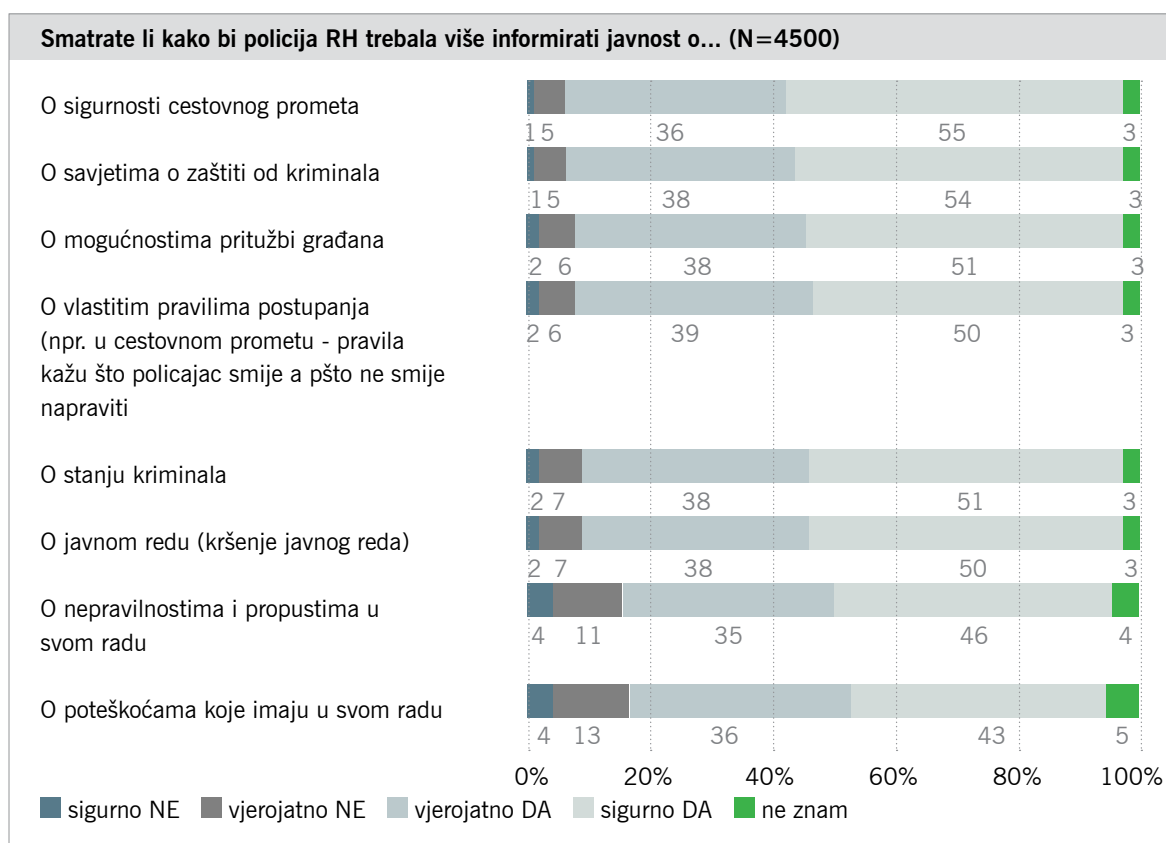

Uz percepciju objektivnosti i redovitosti obavještanja javnosti, ispitana je i percepcija građana o potrebi većeg stupnja informiranja javnosti o različitim elementima od strane Republike Hrvatske (slika 24).

Velika većina ispitanika, neovisno o njihovim demografskim obilježjima, općenito smatra kako bi policija trebala više informirati javnost o svim ispitanim elementima – sigurnosti cestovnog prometa, savjetima o zaštiti od kriminala, mogućnostima pritužbi građana i vlastitim pravilima postupanja te stanju kriminala i kršenjima javnog reda. U usporedbi s navedenim elementima, nepravilnosti i propusti u radu policije te poteškoće s kojima se ona susreće u svom radu u nešto se manjoj mjeri percipiraju kao elementi o kojima vi policija trebala više informirati javnost, no većina smatra kako i o njima javnost treba biti u većoj mjeri informirana. **Ovi podaci su sasvim u skladu s onim što se već pokazalo da najviše smeta naše ispitanike a to su razne rizične situacije vezane uz cestovni promet.**

► Slika 24:

Percepcija potrebe o većem stupnju informiranja javnosti o različitim elementima od strane policije (svi ispitanici, N=4500)

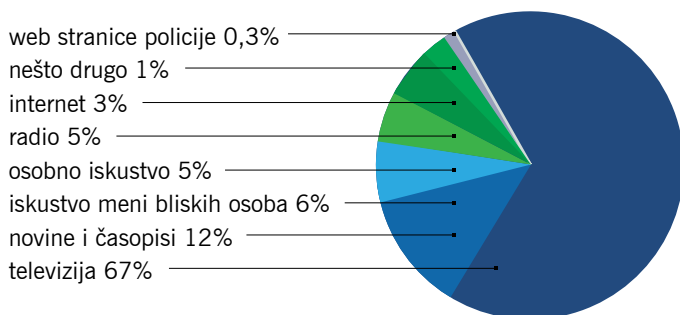
Osnovni izvor informacija o policiji jest televizija, putem koje se informira dvije trećine svih ispitanih osoba (slika 25). Novine i časopisi glavni su izvor informacija za otprilike svakog desetog građanina Republike Hrvatske, a podjednak broj navodi iskustvo (bilo osobno, bilo bliskih osoba). Internet kao glavni izvor informacija o policiji općenito koristi vrlo mali broj građana, a Web stranicu MUP-a gotovo nitko.

Žene, osobe starije od 55 godina te osobe niskog obrazovanja (završena osnovna škola ili manje) češće koriste televiziju kao glavni izvor informiranja nego muškarci, osobe mlađe od 55 godina te srednje i visokoobrazovani ispitanici. Internet pak češće koriste mlađi od 35 godina, srednje ili visokoobrazovani te osobe koje se još uvijek školuju.

► Slika 25:

Glavni izvor informacija o policiji Republike Hrvatske (svi ispitanici, N=4500)

Koji je Vaš glavni izvor informacija o policiji RH? (N=4500)

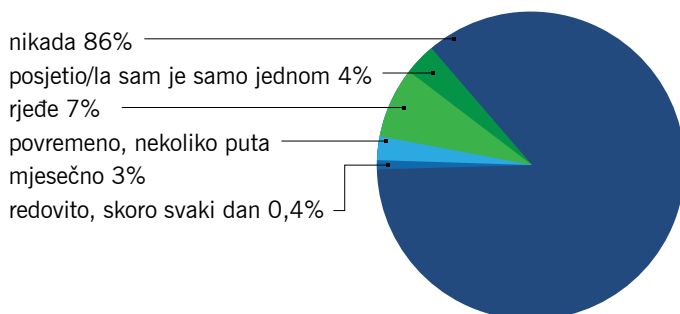

Posjećenost Web stranice MUP-a općenito je niska. Velika većina ispitanika (86%) nikada je nije posjetila, a oni koji jesu čine to rijetko te stoga ne čudi podatak kako ova stranica građanima nije izvor informiranja o policiji (slika 26). Posjećivanje stranice barem jednom češće navode muškarci i stanovnici urbanih područja nego žene i ruralno stanovništvo (otprilike petina u odnosu na desetinu). Udio osoba koje su posjetile Web stranicu barem jednom opada s dobi (24% osoba mlađih od 35 godina, 15% osoba srednje dobi te 4% stariji od 55 godina), a raste s razinom obrazovanja (5% ispitanika s niskim stupnjem obrazovanja, 17% srednje obrazovanih i 24% visokoobrazovanih). Na razini regija, otprilike četvrtina stanovnika Zagreba i okolice posjetila je stranicu barem jednom, u usporedbi s otprilike desetinom u ostalim regijama.

► Slika 26:

Učestalost posjećivanja Web stranice MUP-a (svi ispitanici, N=4500)

Koliko često posjećujete web stranice MUP-a: www.mup.hr? (N=4500)

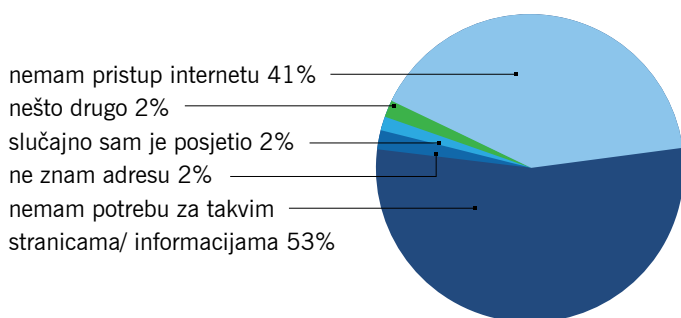

Dva su razloga neposjećivanja Web stranice MUP-a (slika 27) - nepostojanje potrebe za takvim informacijama (53%) te nemogućnost pristupa Internetu (41%). Nepotrebnost informacija dostupnih na Web stranici osobito često navode najmlađi ispitanici (mlađi od 35 godina), osobe visokog obrazovanja te stanovnici Istre, Primorja i Gorskog Kotara, a nemogućnost pristupa Internetu starija populacija (55 godina i više) te osobe niske razine obrazovanja.

> Slika 27:

Osnovni razlog neposjećivanja Web stranice MUP-a (ispitanici koji nikada nisu posjetili stranicu ili su je posjetili samo jednom, N=4041)

Koji je glavni razlog zbog kojeg e posjećujete ove web stranice? (N=4041)

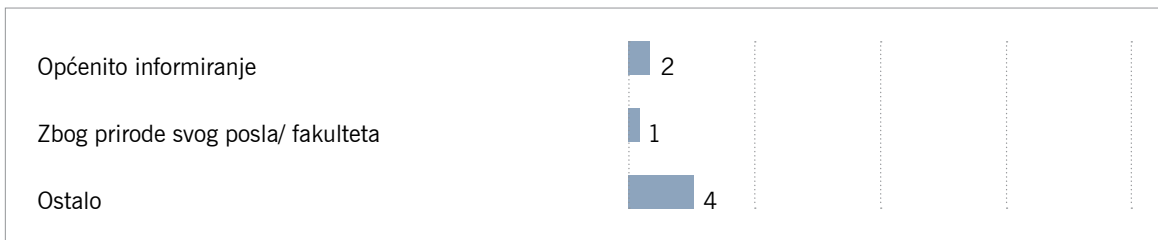
S druge strane, ispitanici koji su MUP-ovu Web stranicu posjetili više puta, najčešće su to učinili zbog informiranja o procedurama vezanima uz dokumente građana te informiranja o različitim propisima (slika 28). Uz njih, razlozi koji se nešto češće navode jesu zabava i znatiželja te informiranje o kriminalu, dok ostale razloge spominje manji broj osoba.

> Slika 28:

Osnovni razlog posjećivanja Web stranice MUP-a (ispitanici koji su posjetili stranicu više od jednom, N=459)

Koji je glavni razlog zbog kojeg ste posjetili ove web stranice? (N=459)?

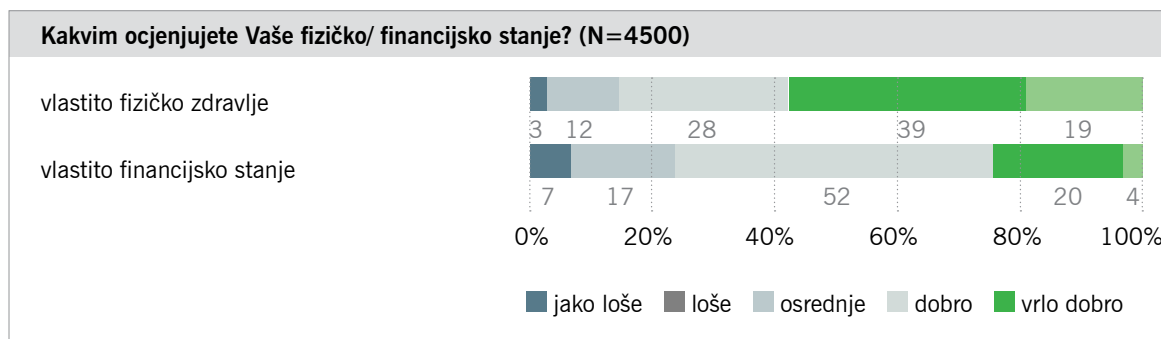
Na samom kraju upitnika ispitanicima je postavljeno nekoliko pitanja vezano uz njihovo fizičko i financijsko stanje te mogućnost obraćanja susjedima za pomoć u slučaju potrebe, povjerenje u druge ljude i u različite institucije Republike Hrvatske.

Kada je u pitanju fizičko stanje samih ispitanika, više od polovine (58%) ocjenjuje ga dobrim ili vrlo dobrim, dok je nešto više od desetine (15%) narušenog fizičkog stanja (slika 29).

Positivnu ocjenu vlastitog fizičkog stanja češće daju muškarci nego žene, ali i osobe koje žive u urbanim sredinama u odnosu na ruralne stanovnike (dvije trećine u usporedbi s polovinom). Očekivano, udio osoba koje pozitivno ocjenjuju vlastito zdravlje značajno opada s dobi (84% ispitanika starih između 18 i 34 godine, 64% starih 35-54 godine te svega 30% osoba starijih od 55 godina), dok se istovremeno povećava udio osoba narušenog zdravlja (3% mlađih od 35 godina, 8% osoba srednjih godina i 31% starijih od 55 godina). Sukladno dobnim razlikama, pozitivne procjene vlastitog zdravlja češće su među zaposlenima i osobama koje se školuju nego među umirovljenicima i kućanicama. Zanimljivo je spomenuti kako dvije trećine nezaposlenih ispitanika (66%) vlastito zdravlje ocjenjuje (vrlo)dobrim, nasuprot desetini (11%) koji navode kako su narušenog zdravlja. Procjena fizičkog stanja također se razlikuje i s obzirom na obrazovni status ispitanika, odnosno pozitivnu procjenu navodi otprilike dvije trećine osoba srednjeg ili višeg obrazovanja, u usporedbi s tek nešto više od trećine niže obrazovanih osoba (završena osnovna škola ili manje). Gledano na razini regija, procjena vlastitog fizičkog stanja pozitivnija je u Zagrebu i okolici te obalnim regijama (Istra, Primorje, Gorski Kotar i Dalmacija) nego u sjevernoj Hrvatskoj, Slavoniji i Lici.

► Slika 29:

Procjena vlastitog fizičkog i financijskog stanja (svi ispitanici, N=4500)

Kada je u pitanju procjena vlastitog financijskog stanja, polovina ispitanika (52%) ocjenjuje ga osrednjim, a po četvrtina (24%) (vrlo)dobrim odnosno (vrlo)lošim. Demografske razlike općenito su u istom smjeru kao i u slučaju procjene vlastitog fizičkog stanja, no u usporedbi s njima izražene su u nešto manjoj mjeri.

Vlastito financijsko stanje pozitivnije ocjenjuju muškarci nego žene, kao i ispitanici u urbanim područjima u usporedbi s onima u ruralnim. Procjena financijskog stanja također opada s dobi te, očekivano, raste s porastom obrazovnog statusa. Udio osoba koje vlastito financijsko stanje opisuju (vrlo)dobrim viši je kod učenika/studenata (42%) te zaposlenih (31%) i samozaposlenih (30%) nego umirovljenika (15%) i kućanica (11%). Zanimljivo je

napomenuti kako svaka peta nezaposlena osoba (19%) svoje financijsko stanje ocjenjuje pozitivno. Regionalne razlike nisu u tolikoj mjeri izražene kao u slučaju procjene zdravlja, no udio osoba koje vlastito financijsko stanje ocjenjuju (vrlo)dobrim nešto je niži u ličkoj regiji i sjevernoj Hrvatskoj nego u ostalim regijama (otprilike petina u odnosu na četvrtinu).

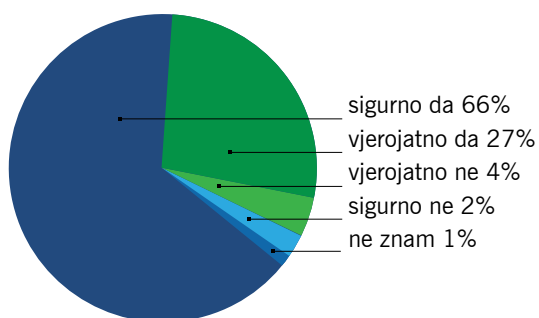
Jedan od pokazatelja financijskog stanja kućanstva jest i posjedovanje osobnog automobila. Posjeduje ga tri četvrtine kućanstava (76%), pri čemu je udio takvih kućanstava niži u Slavoniji (69%) i Lici (64%) nego u ostalim regijama. Dodatno, udio kućanstava koje posjeduju osobni automobil raste s porastom broja članova kućanstva – automobil posjeduje tek trećina samačkih kućanstava, u usporedbi s dvije trećine dvočlanih kućanstava i velikom većinom kućanstava s tri i više članova.

Osim procjene fizičkog i financijskog stanja, ispitanike se tražilo da procijene mogućnost obraćanja susjedima za pomoć (slika 30). Prema njihovim iskazima, čini se kako su susjedski odnosi u Hrvatskoj na vrlo visokoj razini - velika većina ispitanih stanovnika Republike Hrvatske (93%) smatra kako se u slučaju potrebe mogu obratiti nekome od svojih susjeda za pomoć. Pri tom nisu pronađene značajnije razlike s obzirom na demografske karakteristike samih ispitanika (spol, dob, obrazovanje, tip naselja, radni status, regija).

> Slika 30:

Mogućnost obraćanja susjedima za pomoć u slučaju potrebe (svi ispitanici, N=4500)

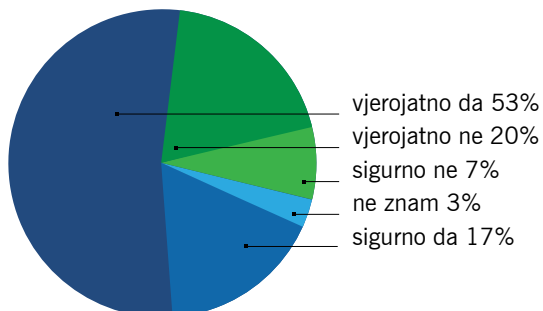
Možete li se u slučaju potrebe obratiti nekome od Vaših susjeda za pomoć? (N=4500)

No, udio osoba koje iskazuju sklonost vjerovanja drugim ljudima ipak je niži (70%), a svaka četvrta osoba iskazuje općenito nepovjerenje prema drugima (slika 31). Jedina značajnija demografska razlika vezana je uz obrazovni status ispitanika – s porastom razine obrazovanja, raste i sklonost vjerovanja drugim ljudima (65% nisko obrazovanih, 72% osoba srednjeg obrazovanja i 79% visokoobrazovanih). Dodatno, udio nepovjerljivih osoba nešto je veći među nezaposlenima i kućanicama nego među zaposlenima, umirovljenicima i osobama koje se školuju (otprilike trećina u odnosu na četvrtinu).

► Slika 31:
Stupanj povjerenja u druge ljude (svi ispitanici, N=4500)

Generalno govoreći, jeste li skloni vjerovati drugim ljudima? (N=4500)

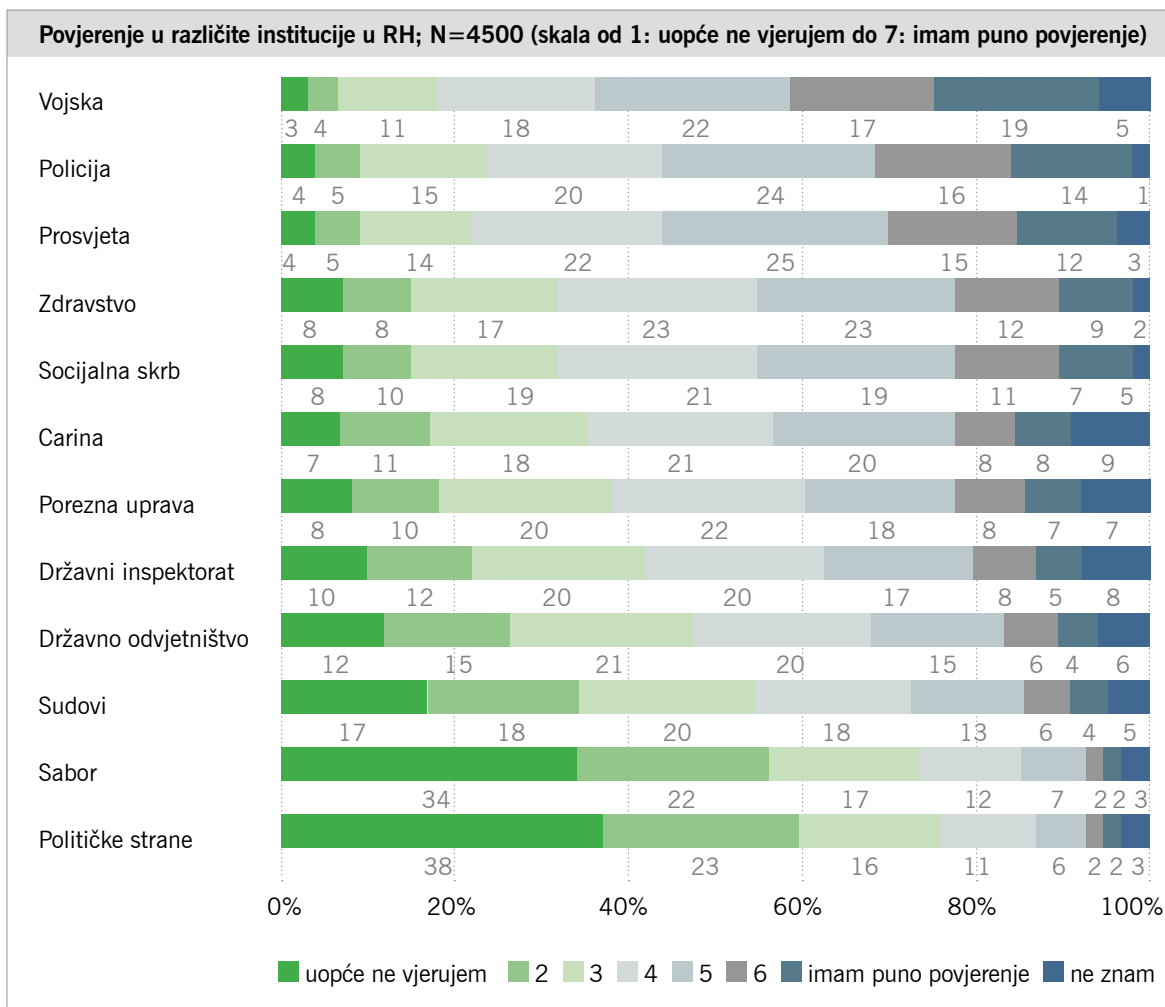

Osim povjerenja u druge ljude, jedno od područja interesa ovog istraživanja bilo je i povjerenje u različite institucije Republike Hrvatske. Rezultati pokazuju kako povjerenje građana u te institucije nije na izrazito visokoj razini (slika 32). Stupanj povjerenja hrvatskih građana najviši je kada je u pitanju vojska (prosječna ocjena na skali od 1 do 7 iznosi $M=4,9$), u koju više od trećine osoba (36%) ima izrazito povjerenja, odnosno na skali od 1 do 7 daju najviše ocjene (6 i 7). Slijede policija, u koju 30% građana ima visok stupanj povjerenja, te prosvjeta (27%). Stupanj iskazanog povjerenja uvjerljivo je najniži kada su u pitanju političke stranke i Sabor - više od polovine ispitanika (61%, odnosno 57%) iskazuju izrazito nepovjerenje (na skali od 1 do 7 daju najniže ocjene, odnosno 1 i 2).

Općenito govoreći, stanovnici ruralnih te nisko obrazovane osobe područja iskazuju nešto više razine povjerenja u institucije nego urbani stanovnici i osobe srednjeg ili visokog obrazovnog statusa.

► Slika 32:

Stupanj povjerenja u različite institucije Republike Hrvatske (svi ispitanici, N=4500)

5.

ZAKLJUČNO RAZMATRANJE

Uobičajena je pretpostavka da održavanje javnog reda i mira, odnosno nadzor, predstavlja temeljnu funkciju policije u društvenoj zajednici. Ovakva pretpostavka proizlazi iz činjenice da je takva kontrolna funkcija u društvu u potpunosti zaista povjerena jedino policiji. Dominantna "policajska kultura" apsolutno podržava kontrolu i održavanje javnog reda i mira kao primarnu zadaću policije. "Prave" policijske zadaće predočavaju se kao paravojne operacije kojima je cilj uspostaviti javni red i otkriti kazneno djelo. Na drugom kraju kontinuuma nalazi se funkcija službe koja je vrlo općenita, vezana uz različite oblike ponašanja u društvenoj zajednici a ne isključivo kriminalitet i koja se slabo cijeni jer ne predstavlja "pravi" policijski posao. Ovakav *etos* policijske organizacije konstruiran je i podržavan samim ustrojem policije koja još uvijek vrlo često ima oblike vojno-birokratske organizacijske strukture. U praksi se još događa i to da je veći dio kontrolne funkcije usmjeren samo na određene, najčešće marginalizirane, manjinske i nemoćne skupine stanovništva.

Dok je funkcija paravojne policije dominantno nadzor i održavanje javnog reda i mira sa minimalnom primjesom elemenata brige, postoje ipak policijske aktivnosti kod kojih je balans između kontrole i brige znatno složeniji. Policija u zajednici je primjer toga. Međutim, kod većine policijskih službenika, bez obzira na njihov položaj u policijskoj organizaciji, kontrola se i dalje čini kao dominantna funkcija. Drugim riječima, nova shema kao što je policija u zajednici biva samo "nalijepljena" na postojeći sustav s kojim nije usklađena i u koji se ne uklapa.

Dakle, funkcioniranje **policije u zajednici** i **policije u usmjerene na rješavanje problema**, kao novih policijskih strategija, koje su se u brojnim inozemnim iskustvima pokazale pogotovo prikladnima i učinkovitima upravo u odnosu na osjetljive skupine stanovništva, zahtijeva određene promjene u aktualnoj teoriji i praksi policijskog postupanja. Tu se prvenstveno podrazumijeva bolja prilagođenost policije potrebama zajednice u kojoj djeluje što je moguće tek ukoliko policija raspolaže relevantnim saznanjima o tim potrebama³.

Rezultati ovog istraživanja upravo nam daju takve podatke, te ćemo ih ovdje za kraj kratko sumirati.

PRILOG 1:

Konceptualizacija i operacionalizacija varijabli

Konceptualna veza sa ponašajnim aspektom straha od kriminaliteta je manje jasna nego veza sa afektivnom i kognitivnom komponentom. Na primjer, moguće su situacije u kojima ponašajna komponenta ostaje sasvim nezamijećena od okoline. Osoba može biti doslovno paralizirana uslijed osjećaja straha ili pak može imati visoku razinu samokontrole u odnosu na taj osjećaj. U oba slučaja, ponašanje nije upadljivo, odnosno samo vještii promatrač ili netko tko dobro poznaje dotičnu osobu bit će u stanju detektirati njeno afektivno stanje. Integralni dio ovog problema temelji se zapravo na pitanju što obuhvaćamo pojmom ponašanje. Kao prvo, možemo pod tim pojmom razumijevati namjerno, planirano i kontrolirano ponašanje (npr. nošenje spreja za zaštitu u torbici). Kao drugo, možemo misliti na vidljivo ponašanje koje ne mora nužno biti namjerno, planirano i kontrolirano (indikator straha na razini neverbalne komunikacije). Naposljetku, pod ponašanjem možemo razumijevati i nevidljive reakcije kao što su recimo one fiziološkog karaktera. Koliko je svaki od navedenih koncepata ponašanja relevantan kada govorimo i o strahu općenito i o strahu od kriminaliteta, pitanje je kojim su se bavili mnogi autori (Cacioppo i sur., 1993; Zajonc, McIntosh, 1992; Stemmler i sur., 2001).

³Više o tome u Prilogu 3: Mogućnosti i perspektive primjene rezultata istraživanja u policijskoj praksi; dr. sc. Irena Cajner Mraović

Ove tri komponente ne nalazimo kod dispozicijskog straha od kriminaliteta, ali ga nalazimo kod situacijskog straha od kriminaliteta međutim, komponente situacijskog straha od kriminaliteta smatraju se indikatorima dispozicijskog straha od kriminaliteta, upravo iz tog razloga mjerenje dispozicijskog straha od kriminaliteta mora uključivati navedene tri komponente. No, pri tome se svakako mora uzeti u obzir i ključna razlikovna karakteristika straha od kriminaliteta a to je kriminalitet kao objekt straha.

Kao logična posljedica ove rasprave o strahu od kriminaliteta nameće se zaključak da dispozicijski strah od kriminaliteta može biti procijenjen mjerenjem izlaganja osobe svakoj od tri identificirane komponente straha od kriminaliteta. To se može učiniti kroz procjenu frekvencije iskustva situacijskog straha (Spielberger and Sydeman, 1944). Kada želimo ispitati afektivnu komponentu tada postavljamo pitanja tipa „koliko često osjećate strah od....?“. Kada procjenjujemo kognitivnu komponentu postavljamo pitanje tipa „koliko često procjenjujete nešto vjerojatnim da vam se dogodi?“. Napokon, kada se procjenjuje ponašajna komponenta postavljaju se pitanja tipa „koliko često reagirate/poduzimate mjere/ponašate se...?“. Kroz ove vrste pitanja procjenjuje se koliko je strah od kriminaliteta prisutan u iskustvu osobe odnosno koliko je prisutan u njenom svakodnevnom životu.

Kognitivna komponenta straha od kriminalitet uobičajeno se mjeri procjenom rizika odnosno od ispitanika se traži da procjeni vjerojatnost određene vrste iskustva u budućnosti.

Kada je u pitanju ponašanje, moramo biti svjesni činjenice da sva ponašanja koja su indikativna za stanje straha ne moraju nužno biti izazvana akutnom situacijom straha. Nasuprot preplašenom izrazu lica ili primjerice prelasku na drugu stranu ulice zbog percipirane opasnosti, ponašanja kao što su pohađanje tečaja samoobrane ili otvaranje police životnog osiguranja su mjere koje osoba poduzima vezano uz svoj strah ali koje su vremenski i prostorno odvojene od konkretne situacije koja izaziva strah. U većini slučajeva ovaj drugi tip ponašanja se događa uslijed straha od kriminaliteta ali to nije niti nužni niti jedini preduvjet. Postavlja se stoga pitanje koliko takva ponašanja zaista indiciraju strah od kriminaliteta u pravom smislu tog koncepta. Naime, ako i pretpostavimo da je strah od kriminaliteta u svakom slučaju prisutan, postavlja se pitanje razine tog straha. Na primjer osoba se može bojati da će je netko napasti na ulici u noćnim satima, ali će na tečaj samoobrane krenuti tek kada je na to nagovori od prijatelja. Ovdje se dakle radi o determiniranju motiva samozaštitnog ponašanja.

PRILOG 2:

Teorijska i praktična relevantnost istraživanja

Stereotip koji većina ljudi ima o kriminalitetu je da se kriminalitet događa negdje vani, da uključuje nasilne aktivnosti, te da je počinitelj žrtvi nepoznata osoba. Naravno, stvarnost se bitno razlikuje od tog stereotipa. Strah od kriminaliteta je koncept koji uključuje vrlo različite vrste prijetnji, kao što je prijetnja ugrožavanja života i tjelesnog integriteta, materijalnog gubitka, poniženja itd. zajednički faktor je taj da je prijetnja rezultat ponašanja koje se smatra kriminalnim. Upravo iz tog razloga strah od kriminaliteta predstavlja vrlo poseban koncept koji je homogen u smislu normativne evaluacije, ali je heterogen u smislu individualne relevantnosti, objašnjenja i posljedica. Postavlja se stoga pitanje koji aspekt ili aspekti kriminaliteta produciraju strah od kriminaliteta. Može djelovati prijeteće ukoliko se neka osoba ponaša na način iz kojega je očito da ona sasvim svjesno i namjerno krši društvene ili moralne norme kako bi ostvarila neke svoje ciljeve. Ukoliko se takvo ponašanje učestalo ponavlja, bez obzira da li se ponavlja od strane više različitih osoba ili od jedne osobe ali u više situacija, doći će do percepcije erozije društvenih odnosno moralnih vrijednosti. Većina ljudi koja promatra takvo ponašanje osjetit će ga kao prijetnju normativnom sustavu na koji se oni oslanjaju (Tyler i suradnici, 1997, 109). I žrtva opisanog ponašanja ali i promatrač mogu se, dakle, osjetiti ugroženima znakovima te erozije normativnog sustava jer ukoliko taj normativni sustav ne funkcionira to implicira njihovu nesigurnost.

Dvije preliminarne napomene mogu biti korisne kao bi se izbjegle potencijalne krive interpretacije, odnosno pogrešna razumijevanja koncepta straha od kriminaliteta. Kao prvo pojam straha od kriminaliteta ovdje se koristi u smislu individualnog straha od viktimizacije nekim kažnjivim djelom (radi se o strahu pojedinca da će baš on ili ona biti viktimiziran kažnjivim djelom). Takav koncept razlikuje se od generalne zabrinutosti kriminalitetom (Skogan,

1993) ili od percepcije opsega odnosno razmjera kriminaliteta. Kao drugo distinkcija između osjećaja i emocija, te veza između anksioznosti i straha predmetima su vrlo opsežnih debata u području psihologije (Frijda, 1993; Öhman, 1993; Power and Dalgleish, 1997). U svrhu istraživanja straha od kriminaliteta nije neophodno razriješiti ova pitanja jer se fokusiramo na reakcije u odnosu na definiranu i prepoznatljivu eksternu prijetnju, iako ta prijetnja, mislimo na kriminalitet, može ponekad biti nešto prilično nejasno i nedostatno određeno.

Važno je napraviti konceptualnu razliku između straha od kriminaliteta kao svojevrsne osobne karakteristike s jedne strane i straha od kriminaliteta kao momentalno afektivnog stanja s druge strane. To je važno zato jer je strah od kriminaliteta kao osobna karakteristika relativno stabilan dok je strah od kriminaliteta kao momentalno afektivno stanje najvećim dijelom produkt konkretne situacije. Ovu distinkciju prvi je uveo Catell (Catell, Scheier, 1961) a dalje ju je elaborirao Spielberger (1966, 1972). Unatoč nekim empirijskim poteškoćama (Schwenkmezger, 1985), konceptualno obrazloženje navedene distinkcije čini se sasvim jasnim. Na primjer, netko se može bojati da će biti viktimiziran nekom vrstom kriminalnog napada kada u noćno doba hoda kroz mračni park ili slabo osvijetljenu ulicu ili kada razgovara sa nepoznatom osobom ili kada čuje neku iznenadnu buku nepoznatog porijekla iza sebe. U takvim situacijama strah od kriminaliteta je akutno stanje koje najčešće vrlo brzo prolazi. Ipak treba imati na umu da ovakva emocionalna iskustva, dugoročno gledano, mogu pridonijeti razvoju straha od kriminaliteta kao osobne karakteristike, pogotovo ako se takva iskustva kod konkretne osobe često ponavljaju (Frijda, 1993).

Nasuprot prethodnim primjerima strah od kriminaliteta kao osobna karakteristika opisuje tendenciju osobe da osjeća strah od vlastite viktimizacije bez obzira na konkretni podražaj, odnosno na konkretnu situaciju. Takav oblik strah od kriminaliteta je, dakle, osobna karakteristika kod pojedine osobe prilično stabilna, ali može znatno varirati među različitim osobama. Između ova dva oblika strah od kriminaliteta postoji i povezanost na način da će osobe koje strah od kriminaliteta jače izražen kao osobnu karakteristiku, u konkretnim situacijama emotivno intenzivnije reagirati odnosno više će se uplašiti, te će osjećaj straha temeljem tog konkretnog podražaja kod njih dulje trajati (Spielberger, 1972). Mogli bismo dakle reći da je strah od kriminaliteta kao osobna karakteristika ujedno i parametar koji regulira odnosno determinira aktualni osjećaj straha kao posljedice konkretne situacije. Tako gledano, strah od kriminaliteta kao osobna karakteristika ujedno je i predispozicija za situacijski strah od kriminaliteta, pa se zato u literaturi često naziva dispozicijskim strahom od kriminaliteta.

Iako je dispozicijski strah od kriminaliteta relativno stabilan kod pojedinca, on ipak tijekom vremena pod određenim okolnostima također može pokazivati varijacije. Te okolnosti najčešće se odnose na razvojne promjene koje su vezane uz uvjete i modalitete osobnog rasta i razvoja svakog čovjeka. Na dispozicijski strah od kriminaliteta, dakle, daleko više utječu karakteristike socijalnog okruženja (npr. odrastanje uz strašljive roditelje) ili neke dimenzije ličnosti (npr. anksioznost) odnosno druge osobne karakteristike (npr. perceptivne sposobnosti ili sposobnosti suočavanja sa stresom), nego karakteristike konkretnih situacija.

Povezanost između dispozicijskog strah od kriminaliteta i situacijskog straha od kriminaliteta konceptualne je naravi. Dispozicijski strah od kriminaliteta konceptualiziran je kao individualna tendencija „strašljivim“ reakcijama. Kako raste dispozicijski strah od kriminaliteta tako raste i vjerojatnost da će konkretna osoba u određenoj provokativnoj situaciji manifestirati situacijski strah od kriminaliteta. Nadalje to znači da će osoba sa višom razinom dispozicijskog straha od kriminaliteta češće doživljavati stanje situacijskog strah od kriminaliteta. Ukoliko se u rezultatima nekog konkretnog istraživanja ove tematike ne pokaže ovakav statistički značajna i dobro izražena koleracija to znači da je nešto pogrešno u metodologiji tog istraživanja odnosno da je dispozicijski strah od kriminaliteta pogrešno izmjeren ili su situacije za koje se pretpostavilo da izazivaju situacijski strah od kriminaliteta krivo odabrane.

Povezanost između dispozicijskog i situacijskog straha od kriminaliteta ima i druge oblike. Da li će aktualno stanje situacijskog straha od kriminaliteta koje se učestalo ponavlja kod konkretne osobe utjecati na povišenje razine dispozicijskog straha kod te osobe ovisi o različitim osobnim karakteristikama, kao što je, npr., sposobnost suočavanja sa strahom.

Utjecaj situacijskog na dispozicijski strah od kriminaliteta može biti moderiran karakteristikama odnosno ponašanjima pojedinca (Bandura, 1977, 1986). Opravdano je pretpostaviti da će ljudi koji vjeruju u one svoje sposobnosti koje su im bitne za očuvanje vlastite sigurnosti biti više sposobni zaista efikasno se suočiti s prijetećim situacijama nego ljudi koji nemaju takva očekivanja odnosno koji nemaju povjerenja u takvu vrstu vlastitih sposobnosti. Nadalje, vezu

o kojoj je ovdje riječ mogu moderirati i neke druge varijable, među kojima dominiraju fizičko zdravlje, osobni resursi za suočavanje sa stresom i društvena podrška (Greve, 1998, 2000).

Ipak, moramo primijetiti da i epizode manifestacije situacijskog straha od kriminaliteta mogu utjecati na prethodno navedene osobne karakteristike. Npr. razina samopouzdanja kod pojedinca djelomično je determinirana njegovim ili njegovim iskustvima u kojima se pokazala, odnosno nije pokazala njihova učinkovitost. Iskustva situacijskog straha od kriminaliteta mogu predstavljati relevantna iskustva u navedenom smislu što onda svakako zaslužuje pornije ispitivanje.

PRILOG 3:

Mogućnosti i perspektive primjene rezultata istraživanja u policijskoj praksi

1. Matrica brige i nadzora

Ne može se reći da pojedinci nisu u stanju dokučiti pa čak niti percipirati neke pojave u tančine niti prepoznati neke relacije među tim pojavama; činjenica jednostavno da u određenim područjima života najčešće tendiramo vrlo određenim i jasnim porukama. Drugim riječima, ljudi oblikuju površne predodžbe brojnih vrsta aktivnosti što im olakšava snalaženje u socijalnom prostoru. Naime, to nam dopušta da brzo ekstrahiramo bit tih aktivnosti te da se bez potrebe njima u detalje ne okupiramo. Na taj način, šira javnost populaciju percipira kao primarno kontrolni mehanizam društva odnosno ljudi obično percipiraju isključivo nadzorne funkcije policije u društvenoj zajednici.

Osobna iskustva ljudi te prikaz policije u medijima igraju ključnu ulogu u oblikovanju naših percepcija policije odnosno naravi policijske organizacije i svrhe policijskog posla. Kada ljudi gledaju tv-filmove i tako bivaju svjedocima scenama uhićenja u kojima su policajci obučeni u paravojne uniforme ili kada gledaju policajce u automobilima sa sirenama i rotirajućim svjetlima kako jure za kriminalcima, teško mogu a da ne razmišljaju o policiji kao tipičnom mehanizmu društvene kontrole. Upravo taj stereotipni pogled na policiju koji je najrašireniji u javnosti, naglašava kontrolnu funkciju policijskog posla. Međutim, kada razmišljamo o socijalnim radnicima ili probacijskim službenicima baratamo drugim ali jednako tako raširenim stereotipima; sve te profesije obično predočavamo kao oštro odjeljene kategorije čime olakšavamo proces socijalnog učenja. Međutim, takvo pojednostavljeno učenje nije potpuno. Kada stereotipiziramo profesije i oblikujemo predodžbe na temelju njihovih ključnih obilježja koja smo percipirali, najčešće zaboravljamo ili zanemarujemo aktivnosti koje također spadaju u djelokrug rada dotičnih profesija a na neki način ispadaju iz okvira navedenih stereotipa ili se čak do izvjesne mjere njima suprotstavljaju. Tako, na primjer, Raynor (1985) pita da li probacija odnosno zaštitni nadzor postoji zato da pomogne ljudima koji su se našli u nevolji sa zakonom ili zato da se reducira kriminalitet. Slično tome, Davies (1985: 30) obrazlaže da socijalni radnik pridonosi održavanju društvene zajednice time što provodi određenu vrstu nadzora nad njegovim devijantnim članovima odnosno pružanjem financijske i ostalih vrsta pomoći da bi onda takvi pojedinci mogli maksimalno razviti svoje sposobnosti te tako opstati u društvenoj zajednici na socijalno prihvatljiv i legalan način. Slično bi se moglo reći i za policiju koja također vrši i kontrolu ali i brigu.

2. Kontrola

Ono što se nalazi u našoj glavi ali i na stranicama novina te u filmovima je slika policijskog službenika kao "borca protiv zločina" ili kao dijela tanke plave linije koja štiti društvo od nasilja i anarhije na ulicama. Nasuprot tome, slika policijskog službenika kao pružatelja usluga nevezano uz kriminalitet u najboljem slučaju ostaje mutna i poludovršena (Punch, 1979) a najčešće zapravo ni ne postoji u predodžbama najšireg broja ljudi (Reiner, 1994). Čak i ako smo svjesni činjenice da pružanje usluga građanima te briga za građane također spadaju u policijske zadaće, još uvijek je vrlo teško percipirati te funkcije kao glavnu svrhu policije i osnovu postojanja i organiziranja policije kao društvene

institucije. Ovdje je važno dodati i to da se ne radi samo o predodžbama javnosti odnosno laika nego da su ovakvim predodžbama o policiji skloni i sami policijski službenici koji će u najvećem broju slučajeva svoju funkciju i ulogu u društvenoj zajednici tumačiti u terminima nadzora a ne brige (Stephens, Becker, 1994). Međutim, unatoč stereotipima i nerazumijevanjima koja prevladavaju u društvenoj zajednici odnosno među ukupnom populacijom te unatoč policijskoj kulturi koja naglašava "pravi" policijski posao u smislu nadzora i suzbijanja kriminaliteta, u realitetu postoji briga i pružanje usluga kao neporeciv i značajan aspekt policijskog posla. Ono što je još važnije naglasiti jest činjenica da u okviru policijskih zadaća postoje brojna područja u kojima je nemoguće razgraničiti elemente brige i nadzora. U takvim situacijama ne samo da se briga i nadzor provode paralelno odnosno zajedno već su čak međusobno ovisni te je praktično nemoguće realizirati jedno bez drugoga. U takva područja policijskog posla spadaju na prvom mjestu strategija policija u zajednici, zatim rad na otkrivanju i suzbijanju maloljetničke delinkvencije, rad sa osobama s duševnim smetnjama, suzbijanje nasilja u obitelji te otkrivanje i suzbijanje seksualnog kriminaliteta a posebice seksualne zloporabe djece. U mnogima od navedenih aktivnosti policija je angažirana zajedno s pripadnicima ostalih društvenih službi. Događa se, ipak, da povremeno policija preuzme neke funkcije socijalnih radnika dok je istovremeno moguće da socijalni radnici provode neke funkcije nadzora koje su primarno u domeni policije. Praktično to znači da se moramo odmaknuti od stereotipa i simplificiranih predodžbi pojedinih profesija kojima je cilj maksimalno ogoliti odnosno pojednostaviti definiciju i svrhu tih profesija. Kada je u pitanju policija onda se ta simplifikacija svodi na pitanje je li policijska uloga prvenstveno nadzor ili briga. Međutim, suvremena policijska služba ne postavlja takvo pitanje jer je njena temeljna funkcija dvojaka odnosno obuhvaća i brigu i nadzor. Postupanja suvremene policije kreirana su često na način da predstavljaju matricu brige i nadzora u okviru koje se te funkcije mogu preklapati i međusobno potpomagati.

3. Briga za građane

Ne samo da je velik dio policijskih zadaća moguće promatrati kao simultano provođenje brige i nadzora na praktičnoj razini, nego zato postoje i dobri filozofski odnosno teorijski razlozi. U prošlosti su policajci često bili prikazivani kao građani u uniformama, čime se naglašavalo da policijski službenik kao pojedinac nema na raspolaganju ništa veće niti moćnije ovlasti negoli svaki drugi građanin. Međutim, s vremenom je ova pozicija znatno izmijenjena te policija danas ima ovlasti da lišava slobode, da zadržava na mjestu kriminalnog događaja, da zaustavlja ljude i pretražuje ih itd. Međutim, iako ovlasti policajaca i običnih građana više nisu komparabilne, ideja o policiji kao mehanizmu zaštite građana se održala te ima važan utjecaj na policijsku misao tijekom čitave povijesti policije.

Svaki građanin uživa određena temeljna prava vezana uz narav njenog ili njegovog građanstva (Marshall, 1976). Građanstvo je vrijednosni koncept i u okviru njegova značenja nalaze se brojne ostale društvene vrijednosti i procjene. Kako se te vrijednosti i procjene mijenjaju, a upravo to se događa u otvorenim i demokratskim društvima, tako se mijenja i naše poimanje građanstva te prava koja proizlaze iz toga koncepta. Unatoč plimi i oseki socijalnih snaga koje konstantno modificiraju percipirano značenje koncepta građanstva, u bilo koje vrijeme temeljna stajališta o krucijalnim i esencijalnim elementima građanstva moraju postojati i koegzistirati. Čak štoviše, većina originalnih stajališta spomenutog autora koja su pisana kasnih 40-ih godina 20. stoljeća o značenju građanstva mogla bi se prihvatiti i danas.

Marshall (1976) govori o tri osnovna elementa koncepta građanstva: politički, civilni i socijalni. Krajnje pojednostavljeno govoreći, politički element je zadovoljen kada odrasle osobe imaju pravo glasa i kada mogu birati svoje predstavnike u demokratske institucije. Civilni element građanstva prema istome autoru je najvažnija komponenta razmatranog koncepta jer predstavlja sredstvo putem kojeg pojedinac može ostvariti ili braniti sva prava vezana uz politički i socijalni element građanstva. Međutim, za ovu analizu nisu bitni niti politički niti civilni element nego nas ovdje najviše zanima socijalni aspekt građanstva koji moramo postaviti tako da nam pruža filozofsku osnovu za matricu brige i kontrole kao policijskih zadaća.

Socijalna komponenta građanstva odnosi na prava građana da uživaju minimum standarda sigurnosti i blagostanja. Kao društvene institucije koje su najuže povezane s realizacijom ovih elemenata Marshall (1976) prepoznaje socijalnu

skrb i prosvjetu. Ovaj autor bio je uglavnom fokusiran na pitanja socijalne sigurnosti tvrdeći da je socijalni element građanstva neophodan radi minimiziranja socijalnih i materijalnih razlika između onih u društvu koji "imaju" i onih koji "nemaju". Prevladavanje jaza između ovih dviju krajnjih skupina Marshall (1976) zamišlja kroz definiranje i realizaciju prava svih građana na minimum životnog standarda koji je kompatibilan sa civiliziranom egzistencijom i zadovoljavanjem osnovnih životnih svakodnevnih potreba. Međutim, u našoj analizi ne moramo se nužno ograničiti na tu "ogoljenu" definiciju socijalne sigurnosti. Socijalna sigurnost, naime, može također uključivati i razumna očekivanja građana da, primjerice, mogu hodati ulicama bez straha od nasilnih napada odnosno da mogu živjeti bez straha od kriminaliteta općenito. Drugim riječima, socijalna sigurnost može u sebi uključivati i ideju sigurnosti u širem smislu riječi; sigurnosti od kriminaliteta, nasilja i različitih oblika viktimizacije. Štoviše, s obzirom da u svim naprednim društvima kriminalitet i nasilje dalje postoje, ovaj prošireni socijalni element koncepta građanstva također uključuje prava građana koji su bili žrtvama kriminaliteta na pravilnu istragu tih kažnjivih radnji. U okviru takvog scenarija policijska uloga ne svodi se samo na suzbijanje i sprječavanje kriminaliteta i drugih oblika devijacija u društvu što su temeljne kontrolne funkcije nego podrazumijeva i osiguranje decentnog minimuma standarda sigurnosti što je funkcija brige odnosno što spada u pružanje usluge građanima. Na ovoj razini su, očito, briga i kontrola nerazdvojne te zapravo pružaju teorijsku i filozofsku legitimnost za nužno povezivanje tih dviju funkcija policije. Ipak, neke društvene skupine nisu uvijek uživale takvu sigurnost i zaštitu. Pogotovo se različite društvene manjine te žene i djeca često nađu na tom samom rubu policijske pozornosti i intervencije. Drugim riječima, postoje članovi društvene zajednice kod kojih ova socijalna komponenta građanstva biva često zanemarena ili čak isključena. U tom smislu je važno naglasiti da suvremena etička načela i kodeksi policije posebno inzistiraju na poštenju, ravnopravnosti, poštovanju i suosjećanju što je sve uključeno u funkciju brige za građane. Štoviše, implementacija ovih etičkih načela policijskog postupanja išla bi ka zaštiti socijalnih prava svih građana.

Naravno, kontrola pojedinaca neophodna je za zaštitu ostalih jedinki u društvu. Razmatrano u granicama jasnih legalnih definicija i granica policijskih ovlasti, nadzorna funkcija policije istovremeno je i funkcija brige za sve građane uključujući tu i potencijalne ili stvarne prekršitelje zakona. Samim definiranjem legalnih a ne samo moralnih granica ponašanja, pravo je postalo mehanizmom i nadzora i brige. Ovakve definicije omogućavaju građanima da znaju "pravila igre" te granice do kojih će društvo tolerirati određene oblike njihovog ponašanja. Također, pravni propisi vrlo jasno informiraju građane i o tome što će se dogoditi i što mogu očekivati nakon što prekrše zakon i u tome budu uhvaćeni. Napokon, valja naglasiti da pravo vrijedi za sve te da ignoriranje prava nikako ne može predstavljati ispriku za nečije ponašanje.

Osim što postoje neki filozofski i pragmatični razlozi za povezivanje brige i nadzora u policijskom poslu, to je bez sumnje uvijek slučaj u praksi htjeli mi to priznati ili ne. Postavljaju je samo tri pitanja: 1) do koje mjere određene policijske aktivnosti se temelje na komponentama brige i kontrole? 2) kako policija sama kreira svoj identitet i konstruira svoje vlastite profesionalne uloge odnosno da li se pri tome naglašavaju briga ili kontrola te da li se uopće odvajaju? te 3) kako javnost percipira policiju te koje implikacije to ima za buduću ulogu i učinkovitost policije u društvu?

3.1. Procjena brige i kontrole

Kako bismo dobili odgovor na prvo pitanje odnosno da bismo procijenili do koje mjere su policijske aktivnosti kombinacija brige i nadzora, moramo analizirati postupak kreiranja politike postupanja unutar policijske organizacije. Time bismo zapravo došli do podatka o mjeri do koje je određena politika policije te aktivnosti s njom u vezi kreirana da bi ispunjavala prvenstveno nadzornu funkciju ili funkciju brige za građane. Dakle, moramo se fokusirati na deklarirane ciljeve policijske organizacije i policijskog postupanja. Na primjer, ukoliko uzmemo za primjer široku skalu ponašanja kojima se remeti javni red i mir, paravojna policija može se tretirati, sa teorijskom stajališta, i kao briga i kao nadzor s obzirom da je njen cilj ponovno uspostaviti red i mir koji je neophodan za civiliziranu egzistenciju svih građana. Dakle, iako je cilj ponovno uspostaviti red i mir što je funkcija brige jer je u interesu svih građana, ponašanje policije u takvim slučajevima ipak će biti primarno pod utjecajem potrebe da se ponovno uspostavi nadzor. Na praktičnoj

razini stoga će briga za građane biti u drugome planu dok će policijska intervencija primarno manifestacije njene kontrolne funkcije.

Sljedeći primjer potencijalne kombinacije brige i kontrole je tretman seksualno zloporabljениh osoba prema kojima politika policijske organizacije formulira vrlo jasnu funkciju brige. Naime, policijski službenici danas shvaćaju da su dužni postupati prema žrtvama seksualnog nasilja ili nasilja u obitelji sa znatnim dozama senzibiliteta, empatije i brige. Takav pristup ne samo da predstavlja dobrobit za žrtvu navedenih kriminalnih radnji nego, kako tvrdi Edwards (1994) predstavlja također i pomoć u prikupljanju boljih dokaza na temelju kojih će biti moguće s većom izvjesnošću provesti kazneni progon počinitelja. Dakle, iako je naglasak na brizi, i u ovim slučajevima postoji znatna kontrolna funkcija policijskog postupanja. No, bez obzira kakve intencije policijskog postupanja u takvim slučajevima propisuje politika policijske organizacije, žrtve će percipirati ono što im se zaista događa. Drugim riječima, žrtve neće percipirati politiku policijske organizacije koja favorizira brigu svojih službenika u odnosu na žrtve seksualnog nasilja i nasilja u obitelji sve dok konkretni policijski službenici u postupanju u takvim slučajevima ne iskažu tu brigu a to ne mogu činiti ukoliko za to nemaju odgovarajućih objektivnih mogućnosti a pogotovo ukoliko nisu za to adekvatno obučeni. Čak i kada su navedeni aspekti osigurani, neempatični stavovi dijela policijskih službenika prema žrtvama nasilja u obitelji ili seksualnog nasilja mogu potkopati izvorne ciljeve policijske organizacije odnosno ciljeve politike policijskog postupanja. To znači da procjenu kombinacije brige i nadzora u policijskom postupanju nije moguće izvršiti samo na temelju analize deklarirane politike policijske organizacije nego je nužno analizirati i implementaciju te politike. Naime, moguće je da aktualno postupanje policijskih službenika u konkretnim slučajevima predstavlja mješavinu deklariranih svrha njihove službe i vlastitih stavova a moguće je čak da policijsko postupanje u svakodnevnoj praksi bude čak posve suprotno od onoga što je njihova organizacija, dakle policijska služba, deklarirala kao svoj temeljni cilj. Ovlasti kojima raspolažu policijski službenici često im omogućavaju da u praksi znatno mijenjaju deklariranu politiku svoje organizacije te ne začuđuje stoga da ih ponegdje zovu "uličnim birokratima". Ono što u svemu tomu najviše zabrinjava je činjenica da policijski posao često nije pretjerano podložan opservacijama pa je potrebno dosta vremena da se uoči nesklad između deklarirane politike policijske organizacije i njene provedbe u svakodnevnoj praksi. Tome i pridonosi policijska subkultura koja nalaže solidarnost među policijskim službenicima.

Nadalje, procjenu primarne svrhe policijskog postupanja moguće je izvršiti i na temelju rezultata različitih evaluacijskih studija. Naime, sve se više u praksi koriste različiti indikatori kvalitete policijskog postupanja, a posebno se naglašava odnos između učinkovitosti policije i financijskih sredstava koja država izdvaja za policiju kao svoju instituciju. Da bi bilo moguće izvesti te analize, moraju postojati određeni kriteriji vrednovanja policijskog funkcioniranja koji će, između ostaloga, onda pokazati da li je politika usmjerena primarno na brigu ili na nadzor.

3.2. Policijski identitet

Drugo pitanje obilježeno je očitim paradoksom: ukoliko je većina policijskog posla zapravo kombinacija brige i nadzora, zašto policijski službenici u tolikom broju tendiraju definirati svoju društvenu ulogu kao primarno nadzornu zanemarujući ili čak negirajući pri tome funkciju brige? Štoviše, policija u cjelini ne prihvaća, ili čak štoviše grubo odbija pokušaje umanjivanja njihove nadzorne funkcije pogotovo nadzora nad određenim teritorijem. Kako tvrdi Holdaway (1984: 36), taj teritorij kojim oni ophode pripada njima i ne dopuštaju bilo kakve aktivnosti ili skupine koje bi mogle ugroziti taj osjećaj kontrole. To je ujedno i razlog zašto je policija više orijentirana na određene skupine stanovništva. Naime, izvjesne marginalne skupine pogotovo mlađih muškaraca pripadnika etničkih manjina za njih su svojevrsna prijetnja socijalne stabilnosti (Hain, 1980: 5).

Nadalje, policija je kvazi militarna organizacija s hijerarhijskom zapovjednom strukturom koja počiva ne samo na nadzoru poremećaja i kriminaliteta u društvenoj zajednici nego i na nadzoru nad vlastitim djelatnicima. Iako je obilježje svih demokratskih policija da recentno ulažu znatne napore u obrazovanje svojih službenika a pogotovo policijskih rukovoditelja te da se naglasak stavlja na profesionalni razvoj, savjetovanje uslijed stresa te razvoj unutarnje komunikacije i suradnje među djelatnicima, patrolni policajci su još uvijek vrlo tradicionalno nastrojeni. Treba ovdje dodati još i činjenicu da spolna a do izvjesne mjere i rasna neravnoteža unutar policijske službe pomaže održanju

dominantne muške kulture u policiji koja ne samo da nije sklona definirati policijsku ulogu kao brigu za građane nego koja smatra da to uopće nije "muški" posao.

Činjenica da danas postoji očito nesuglasje između deklarirane politike policijske organizacije i politike koja se realno provodi pogotovo na razini patrolnih službenika znatno utječe na opadanje povjerenja građana u policiju. Naime, policija bi prvo trebala biti sigurna u ono što je njena zadaća da bi onda tu zadaću mogla učinkovito obavljati i da bi je građani mogli kao takvu percipirati.

3.3. Predodžbe o policiji

Treće postavljeno pitanje odnosi se na način na koji se policija želi mijenjati odnosno koje su implikacije takve promjene. Predodžbe koje u javnosti postoje o policiji su složene ali danas još uvijek prevladava percepcija policije kao institucije za kontrolu kriminaliteta. Već smo prethodno istaknuli da ta percepcija ovisi o kontaktima između građana i policajaca ali i dobrim dijelom o medijima masovne komunikacije. No, bez obzira koji izvori tih predodžbi bili, ostaje činjenica da je stav javnosti o policiji od vitalne važnosti za funkcioniranje policije. Naime, policija može izvršavati svoje zadaće samo ukoliko surađuje sa građanima a te suradnje neće biti ukoliko im nije istodobno i na usluzi. Kao prvo, građani su izvori informacija o događajima od interesa za kontrolu kriminaliteta. Kao drugo, ponekad je nadzornu funkciju u društvu moguće provoditi kroz učinkovitu brigu za građane koja se, međutim, neće moći realizirati ukoliko je građani ne prihvaćaju. Ovo sve pomalo podsjeća na zatvoreni krug jer ukoliko pak građani ne prihvaćaju policiju kao i izvor potencijalnih usluga ili brige neće od policije niti tražiti ispunjavanje takvih zadaća.

